

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

О. Р. Саєнко, І. С. Варламова

ПОДАТКОВЕ ПЛАНУВАННЯ НА МІКРОРІВНІ

Методичні рекомендації до самостійної роботи
для здобувачів ступеня вищої освіти магістра
спеціальності «Облік і оподаткування»
освітньо-професійної програми
«Облік і аудит»

Затверджено
вченою радою ЗНУ
Протокол № ____ від ____

Запоріжжя
2024

УДК: 336.22:657(075.8)

С 146

Саєнко О. Р., Варламова І. С. Податкове планування на мікрорівні : методичні рекомендації до самостійної роботи для здобувачів ступеня вищої освіти магістра спеціальності «Облік і оподаткування» освітньо-професійної програми «Облік і аудит». Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2024. 58 с.

У виданні викладено зміст тем, які виносяться на самостійне опрацювання з навчальної дисципліни «Податкове планування на мікрорівні», відповідно до робочої програми: «Сутність та зміст податкового планування на мікрорівні», «Організація і методика податкового планування на мікрорівні», «Альтернативні варіанти оподаткування», «Стратегічне податкове планування», «Поточне податкове планування», «Оцінка ефективності податкового планування». До кожної теми запропоновано план і методичні рекомендації до опрацювання теоретичного матеріалу, питання для самоконтролю, завдання для самостійного виконання з прикладами розв'язку. Тлумачення базових термінів і понять курсу, які необхідно засвоїти, подано у глосарії.

Для здобувачів ступеня вищої освіти магістра спеціальності «Облік і оподаткування» освітньо-професійної програми «Облік і аудит».

Рецензент

А. П. Кущик, канд. економ. наук, доц., проф. кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Відповідальний за випуск

Н.М. Проскуріна, д-р економ. наук, проф., завідувач кафедри обліку та оподаткування

ЗМІСТ

Вступ	4
Тема 1. Сутність та зміст податкового планування на мікрорівні	6
Тема 2. Організація і методика податкового планування на мікрорівні	12
Тема 3. Альтернативні варіанти оподаткування	23
Тема 4. Стратегічне податкове планування	33
Тема 5. Поточне податкове планування	39
Тема 6. Оцінка ефективності податкового планування.....	45
Глосарій	53
Рекомендована література	56
Використана література	57

ВСТУП

Податкове планування у сучасній економіці – це механізм, що дозволяє взаємно задовольнити протилежність інтересів між державою та підприємством. На мікрорівні податкове планування грає роль інструменту управління податками та допомагає визначити реальні суми податкових платежів протягом бюджетного року з метою аналізу цієї інформації для подальшої оптимізації податкової політики підприємства.

Завдання податкового планування неоднозначні. Вони відрізняються залежно від того, хто їх ставить – державні органи чи керівники підприємницьких структур. Відповідно, сфера податкового планування також неоднорідна. Вона поділяється на загальнодержавне податкове планування, основним завданням якого є регламентація оподаткування й контроль за сплатою податків та корпоративне податкове планування, основним завданням якого є сплата податків і їх оптимізація.

Ефективне податкове планування діяльності підприємства, що орієнтоване на досягнення цілей його розвитку в умовах істотних перманентних змін макроекономічних показників, системи державного регулювання ринкових процесів, кон'юнктури ринку і пов'язаної з цим невизначеності, може здійснюватися тільки на основі чітко визначених методів стратегії та оперативної діагностики цієї діяльності, що будуть оптимальними як для внутрішнього, так і для зовнішнього середовища.

Це зумовлює виняткову значущість вивчення курсу «Податкове планування на мікрорівні» студентами економічних спеціальностей вищих навчальних закладів для подальшого застосування теоретичних знань і практичних навичок у професійній діяльності в облікової сфері.

Метою вивчення дисципліни «Податкове планування на мікрорівні» є оволодіння студентами теоретичними знаннями і практичними навичками з організації та проведення податкового планування на підприємстві в частині аналізу альтернативних систем оподаткування та прийняття оптимального рішення для економічного розвитку підприємства.

Завдання вивчення дисципліни : опанувати процес податкового планування на підприємстві та методологію його проведення.

Тематика завдань відповідає освітньо-професійній програмі підготовки фахівців з обліку і аудиту.

Основними завданнями вивчення дисципліни є:

- засвоєння базових знань з теорії і практики податкового планування на підприємстві;
- оволодіння методами планування розрахунків з бюджетом;
- набуття навичок організації процесу податкового планування на підприємстві;
- набуття вмінь вибору оптимальної системи оподаткування;
- вироблення умінь врахування альтернативних елементів облікової політики у податковому плануванні;

- засвоєння методики стратегічного та поточного податкового планування на підприємстві;
- ознайомлення з основами міжнародного корпоративного податкового планування;
- засвоєння методики аналізу ефективності податкового планування.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен набути таких знань, умінь, компетентностей:

- використовувати математичний інструментарій для дослідження соціально-економічних процесів, розв'язання прикладних завдань в сфері обліку, аналізу, контролю, аудиту, оподаткування;
- застосовувати знання права та податкового законодавства в практичній діяльності суб'єктів господарювання;
- ідентифікувати та оцінювати ризики недосягнення управлінських цілей суб'єкта господарювання, недотримання ним законодавства та регулювання діяльності, недостовірності звітності, збереження й використання його ресурсів.

Основою для опанування програмного матеріалу курсу, «Податкове планування на мікрорівні» є навчальні дисципліни «Облік і звітність в оподаткуванні», «Податковий контроль і аудит», «Податкове планування і прогнозування», «Фінансовий аналіз», «Аналіз господарської діяльності». Вивчення даної дисципліни є корисним для формування професійної компетентності професіонала з обліку та оподаткування, адже одним із напрямків професійної роботи такого фахівця у майбутньому може бути оптимізація розрахунків з бюджетом на підприємствах, а також консультування суб'єктів господарювання з питань оподаткування.

Після викладення методичних рекомендацій до самостійного опрацювання теоретичного матеріалу по кожній темі у виданні наведено перелік питань, контрольних тестів для перевірки засвоєння навчального матеріалу, практичні завдання для самостійної роботи студентів, що сприятимуть формуванню у них прикладних навичок щодо порядку формування звітності підприємств.

Всі питання методології податкового планування на підприємстві розглядаються у тісному взаємозв'язку з відповідними законодавчими і нормативними актами. Це має навчити студентів керуватися ними при вивченні програмного матеріалу і в подальшому суворо дотримуватися їх вимог у практиці проведення податкового планування.

Навчальним планом у рамках вивчення курсу «Податкове планування на мікрорівні» передбачена самостійна робота, у зв'язку з чим виникла потреба у запропонованому виді видання для надання студентам методичної допомоги в її виконанні.

Тема I. СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ ПОДАТКОВОГО ПЛАНУВАННЯ НА МІКОРІВНІ

Мета вивчення теми: розкриття економічної сутності податкового планування на мікрорівні.

Терміни і поняття

Податкове планування на мікрорівні, об'єкт та суб'єкт податкового планування, методи та етапи податкового планування.

План до самостійного опрацювання теми

1. Сутність, об'єкти та мета податкового планування на мікрорівні.
2. Класифікація видів та методів податкового планування.
3. Етапи податкового планування та їх характеристики.
4. Класифікація податкових ризиків

Методичні рекомендації

Опрацювання першої теми має бути спрямоване на з'ясування сутності корпоративного податкового планування, як етапу розробки податкової політики підприємства з метою зменшення податкового навантаження в рамках чинного податкового законодавства.

Вивчаючи *перше питання* необхідно засвоїти, що на відміну від планування податкових платежів, податкове планування передбачає можливість вибору між альтернативними рішеннями щодо використання тих чи інших схем оподаткування. Такі рішення можуть прийматися як на етапі створення підприємства, так і під час його діяльності, а також при ліквідації підприємства.

Альтернативність податкового планування може бути зумовлена врахуванням таких можливостей: використанням спрощених систем оподаткування; можливістю реєстрації у формі юридичної особи чи суб'єкта підприємництва без створення юридичної особи; зміною напрямів діяльності, структури виробництва, видів продукції (робіт, послуг), які виробляються, виконуються, надаються підприємством; вибором найоптимальнішої стратегії і тактики під час укладання господарських договорів ; вибором форми оплати праці найманих працівників; вибором сприятливої облікової політики, зокрема, методу нарахування амортизації, методу списання запасів; можливістю податкової оптимізації зовнішньоекономічної діяльності, зокрема, через давальницьку сировину тощо.

Основною метою і планування податкових платежів, і податкового планування є збільшення доходів підприємства, його прибутку за рахунок мінімізації податкових платежів. Разом з тим, якщо податкове планування мінімізує безпосередньо суми податків, зборів та платежів податкового характеру, то планування податкових платежів має на меті своєчасну і повну сплату податків, що дає змогу мінімізувати штрафні санкції, а в кращому разі – зовсім їх уникнути.

Крім того, з точки зору податкових альтернатив, на стадії створення господарського суб'єкта особливе значення має можливість реєстрації суб'єкта оподаткування, який має спеціальний податковий статус: неприбуткової організації, підприємства інвалідів тощо.

При вивченні **другого питання** необхідно звернути увагу на те, що методика, інструменти та схеми реалізації податкового планування значною мірою залежать від його виду.

Податкове планування можуть здійснювати як громадяни-суб'єкти підприємницької діяльності, так і юридичні особи. В останньому випадку особливості оптимізації оподаткування залежатимуть від того, до якої сфери діяльності належить підприємство (так звана галузева оптимізація має свої конкретні інструменти та методи, властиві конкретному виду діяльності – виробниче підприємство, торговельне, посередницьке, фінансово-кредитне тощо), а також від розмірів самого підприємства (мале, середнє, велике).

Однією з ознак класифікації видів планування є обсяг охоплення господарської діяльності підприємства. За цією ознакою податкове планування поділяється на те, яке охоплює всю фінансово-господарську діяльність, якусь його частину – вид діяльності (виробнича, посередницька, зовнішньоекономічна, транспортна, банківська та інші види) чи навіть окремих підприємницький проект або комерційну угоду.

При податковому плануванні слід враховувати податкові ризики. Чисто умовно їх можна поділити на передбачувані та непередбачувані. Непередбачувані ризики пов'язані, перш за все, з політичною ситуацією в тій країні, де здійснюється підприємницька діяльність. Податкові ризики не страхуються.

У податковому плануванні поряд із загальними методами планування (балансовий, розрахунково-аналітичний експертних оцінок, економіко-математичні тощо) у зв'язку з його оптимізаційним характером застосовується велика група спеціальних методів (про, які йшлося вище), до яких відносяться: метод заміни відносин; метод розподілу відносин; метод прямого скорочення об'єкта оподаткування; метод делегування податків підприємству-сателіту; метод відстрочки податкового платежу; метод офшору; метод пільгового підприємства; метод використання облікової політики.

Кожний із спеціальних методів податкового планування має свою сферу застосування, тому вибір конкретного метода визначається специфічними особливостями поставленої в процесі податкового планування мети.

У **третьому питанні** необхідно зазначити, що планування податкових платежів на рівні підприємства має свої особливості. Зміст та послідовність процесу податкового планування на підприємстві залежить від змісту та послідовності процесу формування податкової політики підприємства:

- визначення основних видів податків, які сплачуються підприємством в процесі здійснення операційної діяльності за рахунок різних джерел;
- визначення податкового навантаження на підприємство;
- розрахунок планових сум податків, які сплачуються за рахунок різних джерел;

- розрахунок загальної планової суми податків, які сплачуються в процесі здійснення операційної діяльності;
- розробка податкового календаря.

Моделювання сум податкових платежів на майбутні періоди, то воно може здійснюватися в такій послідовності:

- моделюється сума податків і зборів, які залежать від бази оподаткування – фонду оплати праці;
- моделюється сума податків і зборів, які включаються в ціну реалізованої продукції;
- моделюється сума податку на прибуток;
- моделюється загальна сума податків і зборів суб'єкта господарювання.

При підготовці **четвертого питання** необхідно звернути увагу, що виділяють п'ять сфер податкового ризику для підприємства: перша – легальне нарахування та сплата податків – ризиків для бізнесу майже не існує (безризикова сфера), підприємство сплачує встановлені податки, і якщо податкове навантаження сприяє розвитку бізнесу, то отримує прибуток; друга – відповідальна робота із застосуванням податкового планування – підприємство матиме мінімальні ризики і в разі незначних порушень податкової дисципліни сплатить лише штрафні санкції та пеню; третя – сфера підвищеного ризику для бізнесу – існує, коли фіксується порушення договірної дисципліни. Підприємство ризикує лише тим, що або покриє всі витрати, пов'язані з такими договорами, або просто отримає прибуток набагато менше очікуваного; четверта – це зона критичного ризику для бізнесу, в якій підприємство ризикує втратити не лише прибуток, а й не отримати заплановані доходи від реалізації. Така ситуація можлива, коли менеджмент компанії приймає рішення мінімізувати податки за рахунок свідомого порушення податкового законодавства. Як наслідок, податківці нараховують штрафи та санкції, що істотно перевищують суму податків, сплачуваних легально. Тобто наслідки такого управлінського рішення можуть бути катастрофічними для бізнесу та призвести до скорочення масштабів діяльності, втрати оборотних коштів та значних збитків; п'ята – сфера неприпустимого ризику, де підприємство ризикує стати банкрутом, сплативши надмірно високі податкові санкції. Таким чином, у результаті засновники виходять зі складу акціонерів, заборгованість стає сумнівною, вимоги кредиторів посилюються, а можливе банкрутство стає реальним. Тобто для бізнесу «податковий ризик» – це ймовірність отримання додаткових витрат та виникнення негативних наслідків у процесі ухвалення управлінських рішень.

? Питання для самоконтролю

1. Обґрунтуйте роль та значення податкового планування в системі управління підприємства.
2. У чому полягає сутність та необхідність податкового планування на мікрорівні?
3. Назвіть об'єкт та суб'єкти податкового планування на мікрорівні.
4. Назвіть мету і функції податкового планування на мікрорівні.

5. Які нормативно-правові акти являються правовою основою здійснення податкового планування?

6. Які наукові методологічні аспекти необхідно враховувати в процесі податкового планування?

7. Назвіть загальні принципи та методи податкового планування мікрорівні.

8. За якими ознаками здійснюється класифікація методів податкового планування?

9. Назвіть та охарактеризуйте етапи податкового планування.

10. Розкрийте сутність податкового ризику.

Тести

1. Основними завданнями податкового планування на підприємстві є:

а) з'ясування факторів впливу на формування податкового навантаження і податкових зобов'язань підприємства;

б) сплата податків відповідно до законодавства без вибору альтернативних варіантів оптимізації податкових платежів;

в) розробка перспективних та поточних планів функціонування підприємства з урахуванням факторів впливу на формування податкового навантаження і податкових зобов'язань підприємства;

г) складання податкового календаря.

2. Економічними передумовами виникнення та розвитку податкового планування на підприємстві є:

а) орієнтація підприємств на отримання прибутку;

б) відсутність необхідності пристосовування до мінливості зовнішнього середовища, умов ринкової конкуренції;

в) об'єктивний характер існування податків і податкової системи;

г) формування облікової політики підприємства.

3. Прийнято «виділяти» _____ можливі моделі поведінки платників податків:

а) три ;

б) п'ять;

в) чотири;

г) дві.

4. Планування податкових платежів:

а) є безальтернативним;

б) є багатоваріантним;

в) може мати альтернативи в залежності від зовнішнього середовища;

г) може мати альтернативи в залежності від внутрішнього середовища.

5 Групування переліків індикаторів проводиться відповідно до визначених груп ризиків:

- а) індикатори податкових пільг;
- б) індикатори податкових надходжень;
- в) індикатори оптимізації оподаткування;
- г) індикатори податкового навантаження.

6. Дайте правильну відповідь. Терміни «податкове планування», «планування податкових платежів», «податкова оптимізація», «оптимізація податкового навантаження» – це:

- а) ідентичні поняття;
- б) поняття, між якими існують суттєві відмінності;
- в) поняття, які взаємопов'язані між собою, органічно доповнюють один одного;
- г) складові податкової політики підприємства.

7. Знайти неправильну відповідь. Формування податкової політики підприємства здійснюється в декілька етапів, основними з яких є:

- а) вивчення податкового законодавства та законних методів зменшення податкового тягаря;
- б) вибір правової та організаційної форми підприємства;
- в) виявлення напрямів діяльності підприємства, які дозволяють мінімізувати податкові платежі внаслідок застосування різних ставок оподаткування;
- г) координація стратегічних і поточних, функціональних та виробничих, аналітично-планових і виконавських напрямків діяльності на підприємстві.

✍Завдання:

1. Поєднайте термін з тлумаченням:

1. Планування податкових надходжень	А. Діяльність суб'єкта підприємницької діяльності, що спрямована на розробку оптимальної системи оподаткування на підприємстві.
2. Податкове Планування	Б. Сукупність практичних дій державних органів, спрямованих на розробку оптимальної системи оподаткування, що стимулює максимальне надходження податкових платежів до бюджету.

2. Розставте у послідовності етапи податкового планування на підприємстві:

- виявлення можливостей використання інструментарію податкового планування;
- аналіз наслідків можливої реалізації намічених варіантів;
- розгляд альтернативних рішень відносно використання окремих схем оподаткування;
- оцінка ефективності обраного варіанту;

- вибір оптимального варіанту;
- визначення стратегічних цілей в області податкової політики підприємства.

Приклад виконання завдання

Завдання. Одним із способів мінімізації податків є – «перенесення бази оподаткування».

Розкрийте його сутність та особливості застосування у корпоративному податковому плануванні.

Розв'язок

Спосіб мінімізації податків «перенесення бази оподаткування» передбачає наявність двох або більше підприємств, одне з яких має з певних податків або менші ставки, ніж інші, або нульові. Між цими підприємствами фінансово-господарські відносини встановлюються таким чином, щоб база оподаткування зменшилась у підприємства з більшими ставками оподаткування.

📖 Тема II. ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА ПОДАТКОВОГО ПЛАНУВАННЯ НА МІКРОРІВНІ

Мета вивчення теми: вивчення порядку організації та методики проведення корпоративного податкового планування.

✍ Терміни і поняття

Організаційні заходи, організаційна структура, етапи податкового планування, процес податкового планування, інструменти податкового планування, взаємозв'язок облікової політики та податкового планування.

План до самостійного опрацювання теми

1. Організаційне забезпечення податкового планування.
2. Організаційна структура податкового планування.
3. Послідовність дій з податкового планування на мікрорівні.
4. Сутність облікової політики у податковому плануванні
5. Використання альтернативних елементів облікової політики у податковому плануванні

🔗 Методичні рекомендації

Опрацювання другої теми має бути спрямоване на з'ясування сутності корпоративного податкового планування, як етапу розробки податкової політики підприємства з метою зменшення податкового навантаження в рамках чинного податкового законодавства.

При вивченні *першого питання* слід розглянути систему бюджетів податків підприємства; взаємозв'язок бюджетів податків з операційними і фінансовими бюджетами підприємства. Окремо необхідно розглянути склад організаційних заходів із ресурсного забезпечення податкового планування на мікрорівні; інформацію з внутрішніх джерел для заходів податкового планування; схему процесу забезпечення інформацією з внутрішніх джерел заходів із податкового планування.

Податкове планування вимагає коштів на оплату праці працівників та консультантів, формування інформаційних баз даних, придбання комп'ютерів, оргтехніки та інші витрати. Тому кожне підприємство, формуючи службу податкового планування, повинно виходити, по-перше, з того, які кошти воно може виділити на організацію такої діяльності, і, по-друге, чи зможуть ці витрати окупитися, а якщо окупляться, то за який час.

У складі великих підприємницьких структур доцільно формувати спеціальні відділи податкового планування. До цих підрозділів (груп чи відділів) доцільно вводити: фінансистів, які розробляють схеми податкового планування й оцінюють їх ефективність; бухгалтерів, які аналізують можливість відображення таких схем у бухгалтерському обліку згідно з нормами чинного податкового законодавства та положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку; юристів, які готують необхідні документи для оформлення та виконання угод, а також аналізують схеми податкового

планування з погляду їх правової захищеності з урахуванням норм податкового, фінансового, господарського, цивільного та міжнародного права.

У **другому питанні** слід з'ясувати організаційну структуру податкового планування; функції та обов'язки податкових менеджерів; склад проектної групи податкового планування.

Кожен з учасників оптимізації податкових платежів виконує певні, чітко визначені функції. Керівник підприємства приймає рішення щодо доцільності певної діяльності чи угоди, дає юристу та бухгалтеру розпорядження щодо фактичних умов реалізації та очікуваних результатів податкової оптимізації. Юрист аналізує правові аспекти угоди та її відповідність законодавству, узгоджує особливості реалізації угоди з контрагентами. Бухгалтер здійснює розрахунки фінансових параметрів угоди, порядок її відображення в бухгалтерському обліку та податковій звітності, розрахунок податків, які належить сплатити. Фахівець з податкового планування оцінює всю інформацію, яка надійшла від керівника, юриста та бухгалтера і дає висновок про можливість та доцільність реалізації угоди.

Якщо на підприємстві немає фахівця з податкового планування, його функції повинен взяти на себе керівник підприємства.

Податкове планування за правильної його організації дасть змогу підприємству:

- дотримуватись податкового законодавства шляхом правильності розрахунку податків, зборів та інших платежів податкового характеру;
- звести до мінімуму податкові зобов'язання;
- максимально збільшити прибуток;
- розробити структуру взаємовигідних угод із постачальниками та замовниками;
- керувати грошовими потоками;
- уникати штрафних санкцій

У **третьому питанні** необхідно розглянути послідовність дій з податкового планування на мікрорівні та чітко визначити етапи податкового планування: організаційно-підготовчий, дослідницький (система податкових схем; аналіз податкового поля підприємства; аналіз податкового тягаря в податковому плануванні), планово-розроблювальний (порядок відбору податкових схем для складання проектів податкового планування; складові забезпечення проекту податкового планування; обмеження податкового планування; схема відбору оптимального проекту податкового планування).

В цілому планування податкових платежів на підприємстві має особливості, які відрізняють його від планування інших напрямків фінансово-господарської діяльності:

- 1) з теоретичної точки зору на вибір методу планування не впливає вид податку, об'єкт оподаткування;
- 2) при виборі методу планування податкових платежів головним є мета, яка ставиться при розробці плану;
- 3) велике значення має рівень кваліфікації працівників, які розробляють план податкових платежів;

4) оцінюється рівень технічного озброєння підприємства;

5) при розробці плану податкових платежів обов'язково потрібно враховувати ризик податкової політики. По кожному податковому платежу планується відхилення від планових завдань на 2 – 3 пункти з урахуванням дії того чи іншого чинника. Урахування ризику, тобто зменшення дохідної частини бюджету, дає можливість спланувати витратну частину бюджету по цій мінімальній межі і, таким чином, зменшити ризик нестачі доходів для покриття витрат бюджету.

У *четвертому питанні* необхідно звернути увагу на те, що можливість вибору альтернативних елементів облікової політики дає змогу суб'єкту господарювання зменшити результати фінансово-господарської діяльності, так і оптимізувати податкові платежі, зокрема, для яких базою оподаткування є прибуток. Від правильно сформованої облікової політики залежать кінцеві результати діяльності підприємства та стратегія його розвитку в майбутньому. Адже облікова політика суттєво впливає на величину доходів і витрат, активів та зобов'язань, що, у свою чергу, суттєво зумовлює фінансові результати діяльності підприємства.

Суть податкового аспекту формування облікової політики підприємства полягає в тому, що з визначених законодавством варіантів ведення обліку вибирають той, який має переваги перед іншими з погляду оптимізації податкових платежів або перенесення бази оподаткування на майбутні періоди. Формуючи облікову політику необхідно враховувати, що на податкові платежі підприємства впливає вибір методів обліку деяких об'єктів бухгалтерського обліку, до яких законодавчо-нормативними актами передбачено альтернативні варіанти.

Найбільший вплив облікова політика має на податок на прибуток, адже при обрахунку (визначенні) об'єкта оподаткування платник цього податку використовує дані бухгалтерського обліку та фінансової звітності щодо доходів, витрат та фінансового результату до оподаткування.

Об'єктом оподаткування цього податку є прибуток з джерелом походження з України та за її межами, який визначають, шляхом коригування (збільшення або зменшення) фінансового результату до оподаткування (прибутку або збитку), визначеного у фінансовій звітності підприємства відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності, на різниці з податку на прибуток, які виникають відповідно до положень ПКУ.

При цьому, підприємства, які мають річний дохід від будь-якої діяльності, що не перевищує 20 млн. грн., мають змогу за власним рішенням відмовитись від обліку різниць з податку на прибуток (крім збитків минулих років) і визначати об'єкт оподаткування виключно на підставі фінансового результату (прибутку оподаткування), розрахованого за правилами бухгалтерського обліку.

Підприємства, які мають річний дохід в обсязі, що перевищує 20 млн. грн., зобов'язані вести облік різниць з податку на прибуток, які визначені у ПКУ. Тобто об'єкт оподаткування податком на прибуток визначають на

підставі даних бухгалтерського обліку шляхом коригування фінансового результату до оподаткування, розрахованого у фінансовій звітності, на різниці з податку на прибуток, які збільшують або зменшують фінансовий результат до оподаткування, відповідно до ПКУ.

Вивчаючи *п'яте питання* необхідно засвоїти, що облікова політика підприємства відіграє важливу роль в управлінні податковими платежами, зокрема у податковому плануванні. З одного боку її можна розглядати як нормативний документ який здійснює вплив на методичну, організаційну та технологічну складову податкового планування, з іншого – як метод податкового планування, який дає змогу оптимізувати податкові платежі, перенести базу оподаткування або терміни сплати податків, використовуючи певні інструменти податкового планування.

Вибір методу нарахування амортизації зумовлює зменшення чи збільшення бази оподаткування податку на прибуток.

Враховуючи те, що необоротні активи найбільш інтенсивно використовуються у перші роки їхньої експлуатації доцільним є використання прискорених методів нарахування амортизації (зменшення залишкової вартості основних засобів, прискореного зменшення залишкової вартості основних засобів, кумулятивного методу). Ці методи призводять до збільшення собівартості продукції та зменшення суми прибутку, а отже, і податку на прибуток.

До методів амортизації основних засобів, що дають змогу уповільнити нарахування зносу, а, відповідно, й збільшити прибуток належить прямолінійний метод. Вибір того чи іншого методу залежить від рівня зносу основних засобів підприємства, а саме: при невеликому рівні зносу – прямолінійний метод; при наявності досить застарілих основних засобів – метод зменшення залишкової вартості чи кумулятивний метод.

Підприємство має змогу при списанні запасів різних видів застосовувати різні методи їх списання. Метод собівартості перших за часом надходження запасів (далі – метод ФІФО) є надійним для реальної оцінки залишку запасів та в умовах зростання цін придбання запасів дає змогу, підприємству формувати максимальну оцінку запасів на кінець періоду, мінімальну оцінку витрат періоду і найбільшу величину прибутку, а за умов зниження цін – навпаки. Використання методу ФІФО для списання запасів у разі інфляції, яка зумовлює зростання цін, дає змогу збільшити прибуток, так як запаси списують на витрати за цінами першого придбання, тобто за нижчими цінами. Основним його недоліком є вплив зовнішніх чинників на показник прибутку підприємства.

За методом середньозваженої собівартості використовують середню ціну запасів, яка в умовах інфляції завжди буде вищою, ніж визначена за методом ФІФО, тому цей метод зумовлює зменшення прибутку.

Метод ідентифікованої собівартості застосовують щодо запасів, які використовують для виконання спеціальних замовлень і проектів, а також щодо запасів, які не замінюють один одного. Він є об'єктивним, з погляду визначення фінансових результатів, але водночас неприйнятним для

застосування на підприємствах зі значною номенклатурою запасів.

Метод нормативних витрат застосовують на виробничих підприємствах з невеликою номенклатурою продукції, наприклад, на підприємствах легкої, харчової та меблевої промисловості.

Підприємство також самостійно обирає метод формування резерву сумнівних боргів (застосування певного методу залежить від виду заборгованості, на яку формують резерв) та обов'язково відображає його у наказі про облікову політику підприємства.

Крім того, під час обґрунтування елементів облікової політики, які впливають на фінансові результати одне з найважливіших значень відіграє перелік та склад змінних і постійних загальновиробничих витрат, бази їх розподілу та перелік і склад статей калькулювання виробничої собівартості продукції.

Затверджуючи в обліковій політиці показники загальновиробничих витрат на одиницю готової продукції при нормальній потужності, підприємство має змогу впливати на величину прибутку поточного періоду і, відповідно, на базу оподаткування податком на прибуток підприємств.

При цьому, чим більше фактично загальновиробничих витрат припадає на одиницю продукції у порівнянні з нормативним значенням, тим більша їхня сума буде безпосередньо віднесена на витрати періоду і зменшить прибуток та об'єкт оподаткування податком на прибуток підприємств.

? Питання для самоконтролю

1. Визначте організаційне забезпечення податкового планування.
2. Визначте систему бюджетів податків підприємства.
3. У чому полягає взаємозв'язок бюджетів податків з операційними і фінансовими бюджетами підприємства?
4. Який склад організаційних заходів із ресурсного забезпечення податкового планування на мікрорівні?
5. Визначте складові інформації з внутрішніх джерел для заходів податкового планування.
6. Якою є схема процесу забезпечення інформацією з внутрішніх джерел заходів із податкового планування?
7. Назвіть складові організаційної структури податкового планування.
8. Які функції та обов'язки податкових менеджерів?
9. Який склад проектної групи податкового планування?
10. Розкрийте сутність облікової політики у податковому плануванні.
11. Яким чином вибір методу нарахування амортизації зумовлює зміну бази оподаткування податку на прибуток?
12. Охарактеризуйте порядок застосування переліку та складу змінних і постійних загальновиробничих витрат.
13. Як методи списання запасів використовують у податковому плануванні.
14. Розкрийте зв'язок облікової політики та податку на прибуток.
15. Які показники дозволяють врахувати вплив зміни обсягів реалізації

продукції на зміну податкових платежів підприємства?

16. Розкрийте особливості відображення в наказі про облікову політику порядок нарахування резерву сумнівних боргів.

17. Яким чином можна оцінити ефективність заходів підприємства щодо податкового планування?

18. Як впливає спрощена система оподаткування на облікову політику суб'єктів малого підприємництва?

19. Які завдання повинна вирішувати облікова політика підприємства для цілей оподаткування?

20. Які питання щодо оподаткуванні підприємства слід відображати в методичному розділі Наказу про облікову політику?

Тести

1. Через що реалізується податкова політика?

- а) податковий механізм;
- б) податкові пільги;
- в) податкове управління;
- г) податкові стимули.

2. Підприємство сплатило в звітному періоді податки на суму 3,5 тис. грн., а в базовому, після проведення податкової оптимізації, 3 тис. грн. Визначити абсолютне зменшення податкових платежів, що їх сплачує підприємство:

- а) 500 грн.;
- б) 5 тис. грн.;
- в) 85,7%;
- г) 14,3%.

3. Організаційні форми аналізу ефективності податкового планування на підприємстві можуть бути різними і визначаються:

- а) галузевою специфікою;
- б) організаційно-правовою формою;
- в) розмірами підприємства;
- г) немає правильної відповіді.

4. Комплекс пільг, який вводиться одночасно за декількома різними податками й зборами та стосуються суб'єктів господарювання однієї галузі або платників, що здійснюють певний вид діяльності, є, по суті:

- а) спеціальним режимом оподаткування, який вводиться за територіальною ознакою;
- б) спеціальним режимом оподаткування, який запроваджується за галузевою ознакою;
- в) вільною економічною зоною;
- г) офшорною зоною.

5. Вид податкових пільг, спрямований на зменшення бази оподаткування шляхом звільнення окремих її складових (бази) від сплати податку:

- а) податкові вилучення;
- б) податкові вирахування;
- в) податкові кредит, розстрочка та відстрочка;
- г) податкові знижки.

6. Заходи непрямого впливу на економіку та соціальні процеси через зміну податків, податкових ставок, податкових пільг, зниження чи підвищення загального рівня оподаткування, відрахувань до бюджету, є:

- а) податковим регулюванням;
- б) регулюванням податкової системи;
- в) інструментами податкового регулювання;
- г) важелем впливу системи оподаткування.

7. Можливість зменшення оподаткованого прибутку на суму негативного значення об'єкта оподаткування податкових періодів належить до інструментів податкового регулювання:

- а) системних;
- б) комплексних;
- в) локальних;
- г) немає правильної відповіді.

8. Спрощена система оподаткування належать до інструментів податкового регулювання:

- а) системних;
- б) комплексних;
- в) локальних;
- г) немає правильної відповіді.

9. Можливість вибору платником ПДВ квартального податкового періоду є різновидом пільги:

- а) збільшення податкового періоду;
- б) звільнення від оподаткування окремих категорій платників податків;
- в) розстрочення та відстрочення сплати податкових зобов'язань;
- г)) немає правильної відповіді.

10. Який метод нарахування амортизації в межах облікової політики не може обрати платник податку на прибуток?

- а) прискореного зменшення залишкової вартості;
- б) виробничий;
- в) кумулятивний;
- г) прямолінійний.

11. При формуванні облікової політики підприємства щодо розрахунків за

податками необхідно враховувати:

- а) методику обліку розрахунків за окремими податками;
- б) специфіку діяльності підприємства;
- в) галузеві особливості його діяльності, визначені відповідно до норм податкового законодавства;
- г) усі відповіді правильні.

12. Яке з правил формування облікової політики не відноситься до правил податкової політики?

- а) підприємством здійснюється вибір одного з декількох способів, які регулюють порядок визначення податкової бази і обчислення податкових платежів з числа тих, які передбачені чинним податковим законодавством;
- б) дані способи обліку встановлюються на тривалий час, як правило, на звітний рік;
- в) дані способи обліку встановлюються на звітний квартал;
- г) обрані варіанти податкового обліку повинні бути закріплені відповідним організаційно-розпорядчим документом.

13. Хто може виступати суб'єктом формування податкового аспекту облікової політики?

- а) виключно керівник;
- б) виключно головний бухгалтер;
- в) менеджмент підприємства;
- г) менеджмент підприємства, консалтингова структура або аудиторська фірма.

14. Чи мають право платники податку на прибуток в межах облікової політики повторно обрати право на оподаткування без коригування на податкові різниці?

- а) так;
- б) ні;
- в) так, за умовою доходу менше 40 млн. грн.;
- г) немає правильної відповіді.

Завдання:

1. Розподіліть на групи основних та допоміжних учасників податкового планування на підприємстві:

- керівники організації;
- бухгалтерія;
- відділ маркетингу;
- відділ збуту;
- плановий відділ;
- технологічний відділ;

- відділ постачання.

-

2. У звітному періоді ТОВ «ТДВ» скористалось пільгою з податку на додану вартість, а саме здійснювало продаж продуктів дитячого харчування. Обсяг таких операцій у звітному періоді склав 18827 грн., що дорівнює 0,025% загального обсягу продажу.

Визначте коефіцієнт пільгового оподаткування на ТОВ «ТДВ» з ПДВ.

3. У наказі про облікову політику підприємства на 20__ рік було визначено, що вибуття запасів відображається в обліку за методом ФІФО. Помилково при списанні запасів був застосований метод середньозваженої собівартості.

Поясніть причину завищення витрат виробництва на 300 000 грн.

Яким чином зазначена помилка вплинула на розрахунки з бюджетом?

4. Первісна вартість об'єкта основних засобів 102000 грн., ліквідаційна вартість 2000 грн. Термін корисного використання – 4 роки.

Для розробки стратегічного плану розрахунків з бюджетом за податками виберіть метод амортизації, при якому підприємство понесе найменшу суму витрат на амортизацію в 3-му році експлуатації об'єкта.

5. Назвіть елементи облікової політики за визначеними об'єктами обліку, які необхідно врахувати у податковому плануванні:

- основні засоби;
- нематеріальні активи;
- виробничі запаси;
- готова продукція;
- дебіторська заборгованість;
- короткострокові кредити;
- забезпечення майбутніх витрат і платежів;
- доходи звітного періоду;
- витрати звітного періоду.

6. Визначте елементи облікової політики щодо об'єктів бухгалтерського обліку, стосовно яких, згідно з положеннями Податкового кодексу, є можливість вибору одного з альтернативних варіантів.

Розкрийте їх вплив на розрахунки з бюджетом та порядок застосування у податковому плануванні.

Приклад виконання завдання:

Завдання. У звітному році на підприємстві ТОВ «Оріон» було створено відділ податкового планування.

На підставі даних таблиці проаналізуйте ефективність розробленої відділом податкового планування податкової політики.

Показники діяльності ТОВ «Оріон»

Показники	Попередній період	Звітний період
Загальна сума сплачених податків та податкових платежів (грн.)	195400	166700
Обсяг реалізації без ПДВ (грн.)	18570000	20160000
Витрати на утримання служби податкового планування (грн.)	0	24500
Абсолютне відхилення податкових платежів	-	?
Відносне відхилення податкових платежів	-	?
Коефіцієнт ефективності податкового планування	-	?
Коефіцієнт ефективності діяльності служби податкового планування	-	?

Розв'язок

Коефіцієнт ефективності податкового планування розрахуємо за формулою:

$$K_{ep} = \frac{EP_1}{P_0}$$

де EP_1 – економія податкових платежів завдяки податковому плануванню у певному періоді, грн.;

P_0 – сума податкових платежів у базовому періоді, грн.

Коефіцієнт ефективності діяльності служби податкового планування розрахуємо за формулою:

$$K_{ed} = \frac{EP_1}{B}$$

де B – витрати на утримання служби податкового планування, (грн.)

Показники діяльності ТОВ «Оріон»

Показники	Попередній період	Звітний період
Загальна сума сплачених податків та податкових платежів, (грн.)	195400	166700
Обсяг реалізації без ПДВ, (грн.)	18570000	20160000
Витрати на утримання служби податкового планування, (грн.)	-	24500
Абсолютне відхилення податкових платежі, (грн.)	-	- 28700
Відносне відхилення податкових платежів, %	-	- 14,7%
Коефіцієнт ефективності податкового планування	-	0,147
Коефіцієнт ефективності діяльності служби податкового планування	-	1,17

На підставі проведеного розрахунку можна зробити висновок, що створення відділу податкового планування на ТОВ «Оріон» дало змогу підприємству мінімізувати податкові платежі.

📖 **Тема III. АЛЬТЕРНАТИВНІ ВАРІАНТИ ОПОДАТКУВАННЯ**

Мета вивчення теми: вивчення альтернативних варіантів оподаткування.

✍ **Терміни і поняття**

Альтернативні системи оподаткування, загальна система оподаткування, спрощена система оподаткування, рівень податкового навантаження, аналіз альтернативних варіантів, єдиний податок, міжнародна податкова конкуренція, методи податкового планування, спеціальні економічні зони, офшорні юрисдикції, території пріоритетного розвитку

План до самостійного опрацювання теми

1. Альтернативні системи оподаткування юридичних осіб
2. Альтернативні системи оподаткування фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності.
3. Основи організації міжнародного податкового планування
4. Практичні аспекти міжнародного податкового планування
5. Податкове планування і податкове право

📌 **Методичні рекомендації**

Опрацювання третьої теми має бути спрямоване на з'ясування сутності альтернативних варіантів оподаткування та їх порівняння з загальною системою оподаткування. Альтернативні плани – це заздалегідь прораховані й кількісно визначені варіанти оподаткування, розвитку подій і розроблені для кожного з варіантів системи заходів, які мають здійснити підприємства щоб досягти своїх цілей у випадках, коли діючі плани виконати неможливо або вони втратили свою актуальність.

У **першому питанні** студентам необхідно звернути увагу на те, що юридичні особи в Україні можуть обирати загальну та спрощену системи оподаткування. Юридичні особи відносяться до 3 групи платників єдиного податку. Для них не обмежена кількість найманих осіб і обсяг доходу не перевищує 5000000 гривень.

Якщо підприємство працює в галузі сільського господарства, то воно має право обирати або загальну систему оподаткування, або стати платником 4 групи єдиного податку. До 4 групи відносяться юридичні особи – сільськогосподарські товаровиробники, у яких частка сільськогосподарського товарного виробництва за попередній податковий (звітний) рік дорівнює або перевищує 75 відсотків.

Суб'єкти господарювання не можуть бути платниками 4 групи єдиного податку у разі, якщо:

- більше 50% отриманого доходу складає дохід від реалізації декоративних рослин, диких тварин і птахів, хутра;
- займаються виробництвом підакцизних товарів;

- мають податковий борг.

Об'єктом оподаткування для платників єдиного податку, які відносяться до 3 групи, є дохід від реалізації товарів, робіт, послуг, що був отриманий у грошовій формі. Об'єктом оподаткування для платників єдиного податку, які відносяться до 4 групи, є площа сільськогосподарських угідь, або земель водного фонду, що перебуває у власності або користуванні сільськогосподарського товаровиробника.

Дохід платників єдиного податку 3 групи оподатковується ставками 3% та 5%, в залежності від того, чи є платник єдиного податку платником ПДВ.

У разі перевищення обсягу встановленого доходу ставки податку збільшуються для юридичних осіб у два рази.

Базою оподаткування податком для платників єдиного податку четвертої групи для сільськогосподарських товаровиробників є нормативна грошова оцінка одного гектара сільськогосподарських угідь і розмір ставок податку з одного гектара сільськогосподарських угідь та земель водного фонду залежить від категорії земель, їх розташування та становить у відсотках бази оподаткування.

При вивченні *другого питання* необхідно звернути увагу на те, що фізичні особи-підприємці можуть обирати загальну та спрощену системи оподаткування. До першої групи єдиного податку відносяться фізичні особи-підприємці, які не використовують працю найманих осіб і обсяг доходу яких про календарного року не перевищує 300000 гривень.

Друга група включає фізичних осіб-підприємців, у яких кількість найманих осіб не перевищує 10 осіб, а обсяг доходу не перевищує 1500000 гривень.

Третя група включає фізичні особи-підприємців для яких не обмежена кількість найманих осіб і обсяг доходу не перевищує 5000000 гривень.

До четвертої групи відносяться фізичні особи-підприємці, які провадять діяльність виключно в межах фермерського господарства, зареєстрованого відповідно до ЗУ «Про фермерське господарство», за умови виконання сукупності визначених вимог.

Об'єктом оподаткування для платників єдиного податку, які відносяться до 1 – 3 груп, є дохід від реалізації товарів, робіт, послуг, що був отриманий у грошовій формі. Об'єктом оподаткування для платників єдиного податку, які відносяться до 4 групи, є площа сільськогосподарських угідь, або земель водного фонду, що перебуває у власності або користуванні сільськогосподарського товаровиробника.

До платників єдиного податку 1 та 2 груп застосовуються фіксовані ставки єдиного податку. Дохід платників єдиного податку 3 групи оподатковується ставками 3% та 5%, в залежності від того, чи є платник єдиного податку платником ПДВ.

У разі перевищення обсягу встановленого доходу ставки податку збільшуються – для фізичних осіб-підприємців на 15%.

Базою оподаткування податком для платників єдиного податку четвертої групи для сільськогосподарських товаровиробників є нормативна грошова

оцінка одного гектара сільськогосподарських угідь. Для платників єдиного податку четвертої групи розмір ставок податку з одного гектара сільськогосподарських угідь та земель водного фонду залежить від категорії земель, їх розташування та становить у відсотках бази оподаткування.

Кожна з альтернативних систем оподаткування потребує детального дослідження, оскільки має свої власні специфічні риси, які зумовлюють сферу її застосування, її переваги й недоліки як відносно звичайної системи оподаткування, так і порівняно з іншими альтернативними системами.

Вивчаючи *третє питання* необхідно засвоїти, що податкове планування у своїх активних формах передбачає врахування платником податків умов сприятливих податкових режимів і, таким чином, у багатьох випадках є необхідною зміна форми або навіть і змісту його діяльності

Найбільш відповідальним рішенням у податковому плануванні є заміна податкової юрисдикції однієї країни на іншу. Для підприємства це найчастіше означає закриття фірми в одній країні і відкриття нової фірми в іншій країні.

Перехід в іншу податкову юрисдикцію може бути здійснений у порядку злиття або поглинання фірми іншої країни. Сама процедура злиття і поглинання є складною, потребує висококваліфікованого опрацювання багатьох юридичних і фінансових питань, а деколи і спеціального дозволу влади. Разом з тим, при правильному її проведенні можливим буде не тільки переведення бізнесу у більш сприятливий податковий режим, але швидке зниження податкових зобов'язань внаслідок консолідації балансів фірм, які зливаються.

Боротьба з нелегальним використанням привілеїв реєстрації в офшорних зонах на рівні національних та міжнародних інтересів приводить до того, що для платників податків набуває значення не лише абсолютний рівень досягнутої податкової економії, а й рівень ризику для ділової репутації підприємства, що співпрацює з контрагентами, зареєстрованими в офшорних зонах.

Перехід на більш вигідну податкову юрисдикцію можливий і всередині країни (наприклад, у регіони із зниженими ставками місцевих податків, у зони вільної торгівлі).

Існує цілий ряд стандартних податкових прийомів, які широко використовуються у корпоративному або особистому податковому плануванні. Серед них можна виділити обмін податковими пільгами, боргами, передача майна у закордонний траст, використання переваг міжнародних податкових угод. Найбільшу ефективність забезпечує послідовне і погоджене застосування декількох прийомів і методів, які можуть бути розроблені конкретно для кожного платника податків.

У *четвертому питанні* необхідно зазначити, що на сьогоднішній день оптимізація оподаткування цікава, перш за все, крупному й середньому бізнесу. Такі компанії набувають міжнародних корпоративних форм, формують холдинги. Саме у таких ситуаціях особливе значення матиме міжнародне податкове планування в рамках компаній і холдингів, яке по суті своїй засноване на відмінностях у системі оподаткування тих країн, де засновані компанії холдингу з урахуванням спеціальних угод, які існують між такими

державами. Головною передумовою використання юрисдикцій інших держав в процесі податкової оптимізації є особливості визначення суб'єкта оподаткування в законодавстві країни. Так, більшість країн, що визнані як офшорні зони (інші назви податкові гавані, офшорні юрисдикції, низькоподаткові юрисдикції), у певних випадках не визнають юридичних осіб як платників податків або не визнають їх доходи як оподатковувані об'єкти. Це приводить до поширення факту реєстрації бізнесу в таких країнах з виключною метою мінімізації податкових зобов'язань.

При формуванні міжнародної бізнес-структури, зокрема при побудові структури холдингу, необхідно враховувати особливості податкового законодавства тих юрисдикцій, у рамках яких реєструватимуться компанії холдингу. Інакше податковий тягар може бути невиправдано високим.

Податкове законодавство різних юрисдикцій відрізняється суттєво, причому не тільки податковими ставками, але й принципами стягування податків. Плануючи створювати з тією чи іншою метою, наприклад, міжнародну холдингову компанію, необхідно враховувати наявність або відсутність податку на приріст капіталу в юрисдикціях, ставки податків у джерела виплати на дивіденди, роялті, податкові пільги, вимоги до розміру сплаченого статутного капіталу та ін. Крім того, слід враховувати положення міждержавних угод про уникнення подвійного оподаткування й способи вирішення інших податкових питань.

Побудова ефективних фінансових потоків у холдингових компаніях припускає визначення оптимальних видів формування статутних капіталів і перерозподіл прибутків.

Це має визначатися з урахуванням ставок податку на прибуток компаній, на отримувані й виплачувані дивіденди, відсотки й роялті. Законодавство юрисдикцій передбачає різне оподаткування за різними видами операцій. Отже за операціями, які здійснюються чи всередині холдингу, чи із зовнішніми контрагентами, необхідно ретельно вибирати договірні форми.

При вивченні **п'ятого питання** необхідно звернути увагу на те, що Податкове право у країнах ринкової економіки базується на певних традиціях і нормах, які визначають порядок взаємовідносин між податковими органами і платниками податків:

- справляння податків як примусове і безповоротне вилучення державою частини майна чи доходу громадянина, в принципі, не вписується у загальні правові норми, які визначають майнові і громадянські відносини у західному суспільстві. Це протистояння оподаткування у загальній системі права проявляється, зокрема, у прийнятій в податковому праві презумпції вини;

- тлумачення всіх спірних питань у податкових законах завжди на користь платника податків;

- у всіх випадках (за поодинокими виключеннями) податком зобов'язання для платника податків виникають тільки у результаті здійсненої угоди, отриманого у власність майна, реалізованого (тобто привласненого у тій чи іншій законній формі) доходу і т. д., але не у результаті висловлених ним самим намірів або обіцянок;

- на податкові органи покладається обов'язок повного інформування платника податків про його права і обов'язки, які при цьому виникають, причому таким чином, щоб ця інформація була доступна і зрозуміла для всіх платників податків;

- обкладанню податком підлягають тільки «чисті доходи» платників податків. Будь-який платник має право, яке підтверджене законом, вирахувати з отриманих ним грошових коштів чи майна ви грати, які понесені ним у зв'язку з цими придбаннями.

? Питання для самоконтролю

1. Що є базою оподаткування єдиним податком у юридичних осіб четвертої групи ?
2. Від яких податків загальної системи оподаткування звільняються платники єдиного податку третьої групи?
3. Від яких податків загальної системи оподаткування звільняються платники єдиного податку четвертої групи?
4. Назвіть ставки єдиного податку для 1 – 3 груп платників.
5. У чому полягає сутність міжнародного корпоративного податкового планування?
6. Дайте характеристику методам уникнення міжнародного подвійного оподаткування.
7. Назвіть принципи міжнародного податкового планування.
8. Яка роль міжнародного корпоративного податкового планування в системі управління зовнішньоекономічною діяльністю компаній?
9. Як регулюються податкові відносини України з іншими державами?
10. Які особливості побудови податкових систем в країнах ЄС?
11. Визначте структуру системи оподаткування в економічно розвинутих країнах.
12. Які пріоритетні напрямки формування податкової політики у країнах ЄС?
13. Визначте мотивацію вибору системи оподаткування.
14. Що є умовою переходу суб'єктів підприємницької діяльності на спрощену систему оподаткування?

Тести

1. Суб'єкти господарювання, які застосовують спрощену систему оподаткування, обліку та звітності, поділяються на:
  - а) 2 групи;
  - б) 4 групи;
  - в) 5 груп;
  - г) 6 груп.
2. Платники єдиного податку повинні здійснювати розрахунки за відвантаженими товарами в:
  - а) готівковій формі;

- б) безготівковій формі;
- в) готівковій та безготівковій формі;
- г) у готівковій та бартерній формах.

3. Платники єдиного податку звільняються від обов'язку нарахування, сплати та подання податкової звітності з таких податків і зборів:

- а) екологічного податку;
- б) податку на прибуток підприємств;
- в) туристичного збору;
- г) збору за першу реєстрацію транспортного засобу.

4. Рішення щодо виключення платника єдиного податку з реєстру приймає:

- а) платник;
- б) контролюючий орган;
- в) адміністрація підприємства;
- г) за взаємною згодою двох сторін – реєстратора і платника.

5. Платник єдиного податку функції податкового агента:

- а) виконує;
- б) не має права виконувати;
- в) виконує лише одноразово;
- г) виконує у випадку нарахування доходів на користь фізичної особи, що перебуває з ним у трудових відносинах.

6. Платники єдиного податку єдиний соціальний внесок:

- а) не сплачують;
- б) сплачують частково;
- в) сплачують;
- г) мають право обирати – платити чи ні.

7. Хто в середині минулого століття вперше створив такі інструменти міжнародної економічної діяльності, як офшорні зони, міжнародне податкове планування та трастові схеми діяльності підприємств і фізичних осіб:

- а) англійські економісти;
- б) англійські юристи;
- в) американські юристи;
- г) американські економісти.

8. Виділяють такі групи методів міжнародного податкового планування:

а) методи зниження сукупного рівня оподаткування через оптимальний перерозподіл прибутку для цілей оподаткування в межах країн здійснення зовнішньоекономічної діяльності;

б) методи спрямовані на зниження сукупного рівня оподаткування компанії через перенесення частини функцій та ризиків компанії і відповідно її прибутку для цілей оподаткування у податковій юрисдикції інших країн чи

територій, де вони підпадають під порівняно більш сприятливі умови оподаткування;

в) методи зниження сукупного рівня оподаткування через оптимальний перерозподіл прибутку для цілей оподаткування в межах України;

г) методи спрямовані на зниження сукупного рівня оподаткування через оптимальний перерозподіл прибутку для цілей оподаткування.

9. У фінансовій сфері найбільші офшорні фінансові ринки концентруються у:

- а) США;
- б) Великій Британії;
- в) Японії;
- г) Швейцарії.

10. Часто формування компаній в офшорних зонах асоціюють із:

- а) відмиванням брудних грошей;
- б) невисокими доходами;
- в) благодійністю;
- г) всі відповіді вірні.

11. Результати групування країн ОЕСР засвідчили, що у більшості з них значення податкового коефіцієнту знаходиться в межах 25-30 %. При цьому найбільше значення податкового коефіцієнту спостерігалось в:

- а) Фінляндії;
- б) Швеції;
- в) Південній Кореї;
- г) США.

12. Найменше значення податкового коефіцієнту спостерігалось в:

- а) Японії;
- б) Швеції;
- в) Південній Кореї;
- г) Германії.

13. Скільки відсотків складає єдина ставка ввізного мита (країн, які не входять до Європейського Союзу) у сукупності для всіх товарів:

- а) 3,5 % ;
- б) 4 %;
- в) 4,5%;
- г) 5 %.

14. Фізичні особи (з країн, які не входять до Європейського Союзу) вправі здати підлягаючі декларуванню товари на збереження, термін який не може перевищувати:

- а) 20 календарних днів;

- б) тиждень;
- в) місяць;
- г) 90 календарних днів.

✍ Завдання:

1. На основі даних таблиці визначте суму податку, що підлягає сплаті до бюджету за загальною та спрощеною системами оподаткування та аргументувати доцільність обрання певного варіанту оподаткування.

Показники діяльності ТОВ "Ніка" за попередні 12 місяців

Показники	Загальна система	Єдиний податок 3%	Єдиний податок 5%.
Очікуваний обсяг з ПДВ	3600000	3600000	3600000
Очікуваний обсяг без ПДВ	?	?	
ПДВ	?	?	?
Собівартість	2200000	2200000	2200000
Витрати на придбання матеріалів	2400000	2400000	2400000
Прибуток	?	?	?
ПДВ	?	?	?
Податок на прибуток	?	?	?
Єдиний податок	?	?	?
Загальна сума податків	?	?	?
Чистий прибуток	?	?	?
Податкове навантаження	?	?	?

2. Громадянка Єрко П.К. бажає зареєструватися як приватний підприємець та зайнятися підприємницькою діяльністю з надання перукарських послуг. Очікуваний валовий дохід за рік за попередніми розрахунками – 300000 грн. Витрати визначаються у відповідності з встановленими нормами. Для надання послуг передбачається залучити 2 майстра з оплатою праці за договором – 5000 грн. на місяць.

Визначте суму податку, що підлягає сплаті до бюджету за загальною та спрощеною системами оподаткування та аргументувати доцільність обрання певного варіанту оподаткування.

3. Компанія Великобританії отримала ліцензійні платежі від португальської компанії у розмірі 100 000 ф. ст. У Португалії був утриманий податок згідно договору за ставкою 5%. Ставка податку у Великобританії складає 30%. Визначте податок до сплати у Великобританії.

4. Форумом фінансової стабільності розвинутих країн, що був створений колишнім президентом «Бундесбанку», визначено рейтинг офшорних зон за ступенем їхньої надійності (поєднайте групу з тлумаченням):

1. Перша група	А. Андорра, Монако, Мальта, Бахрейн, Барбадос, Гібралтар, Бермуди, Макао, Лабуан
2. Друга група	Б. Кіпр, Ліван, Ліхтенштейн, Панаму, Антигуа, Ангілья, Аруба, Беліз, Багамські острови, Кайманові, Британські та Віргінські острови, острів Кука.
3. Третя група	В. Швейцарія, Люксембург, Дублін, Гонконг, Сінгапур, острови Гернсі, Мен і Джерсі

5. Компанія резидент купує у компанії нерезидента товар на суму 100000 \$ за партію та продає його вітчизняним споживачам за ціною 200000 \$ за партію. Додаткові витрати компанії резидента дорівнюють 10000 \$. Прибуток компанії резидента оподатковується за ставкою 18%. Після створення офшорної компанії, компанія резидент почала здійснювати через неї зазначені торгові операції.

Розрахунки за участю офшорної компанії виглядають наступним чином: офшорна компанія купує у нерезидента партію товару за 100000 \$ та продає його компанії резидента за 185000 \$, яка в свою чергу реалізує його за 200000 \$. Додаткові витрати компанії резидента дорівнюють 10000 \$.

Ставка податку на прибуток офшорної компанії складає 10%.

Визначте суму податкової економії.

6. На зборах акціонерів прийняте рішення про устанovu офшорної фірми. Оголошений статутний капітал складає \$ 45 000.

Проаналізуйте можливі витрати по створенню фірми на підставі представленої нижче інформації:

Офшорні зони	Реєстраційний збір	Річний збір	Максимальний розмір статутного капіталу при мінімальній ставці реєстраційного збору	Примітки
Беліз	\$ 100	\$ 100		Не вимагає проводити щорічну аудиторську перевірку
Багамські острова	\$ 100	\$ 100	\$ 5000	Звільнення від податків на 20 років
Теркс	\$ 500	\$ 300	\$ 50000	Звільнення від податків на 20 років. Гарантія незмінності щорічного фіксованого мита

Приклад виконання завдання:

Завдання. З'ясуйте переваги та недоліки кожної з існуючих систем оподаткування, що можуть вплинути на рішення окремого платника податків щодо вибору варіанту оподаткування.

Визначте складові мотивації вибору платником конкретної системи оподаткування.

Розв'язок:

Складовими мотивації вибору платником системи оподаткування є наступні:

- можливість зниження витрат на сплату податків та отримання додаткового економічного ефекту;
- можливість спрощення ведення обліку та зниження витрат на його ведення;
- можливість зниження ризику застосування до платника фінансових та адміністративних санкцій;
- можливість зменшення кількості перевірок тощо.

📖 Тема IV. СТРАТЕГІЧНЕ ПОДАТКОВЕ ПЛАНУВАННЯ

Мета вивчення теми: вивчення методики стратегічного податкового планування на підприємстві.

✍ Терміни і поняття

Стратегічне податкове планування, методи, процедури та інструменти податкового планування, оптимізація оподаткування.

План до самостійного опрацювання теми

1. Об'єкти та суб'єкти стратегічного податкового планування
2. Процедури та інструменти стратегічного податкового планування

🔗 Методичні рекомендації

Опрацювання п'ятої теми має бути спрямоване на з'ясування сутності стратегічного податкового планування та ознайомлення з порядком застосування у зазначеному процесі відповідних процедур та інструментів.

Вивчаючи *перше питання* необхідно засвоїти, що розробка стратегічного плану податкових платежів тісно пов'язана з податковою політикою підприємства та з іншими стратегіями, причому зв'язок з останніми взаємний.

Виробнича стратегія підприємства залежить від податкової, оскільки підприємство повинно розробляти свою виробничу стратегію, виходячи з державної системи оподаткування, ставок та розмірів податкових платежів, а розмір оплати більшості податкових платежів визначається обсягами діяльності. Але, з іншого боку, виробничу стратегію можна будувати, виходячи з тієї діяльності, яка має пільги по сплаті податкових платежів. Такий же прямий взаємозв'язок існує і між стратегією податкових платежів та стратегією витрат, зовнішньоекономічною діяльністю, стратегією стимулювання праці та ін.

Отже, об'єктом стратегічного планування є загальна сукупність податкових платежів, що сплачуються підприємством. Стратегічне планування здійснюється на період від одного року й більше (як правило, на період не більший, ніж три роки). Метою цих планів є визначення податкової стратегії на майбутній період як складової загальної частини фінансової стратегії. Базується розробка цього плану на підставі загальної економічної стратегії підприємства, виходячи з мети його діяльності. Головним завданням цих планів є підвищення добробуту власників підприємства за рахунок збільшення отриманих доходів та прибутку і зменшення податкових платежів, які є частиною загальних витрат підприємства.

За формою, податкова стратегія – це комплекс управлінських документів, що може бути представлений у виді графіків, таблиць, описів тощо. За змістом, податкова стратегія – це модель дій, інструмент для досягнення цілей організації. В процесі стратегічного податкового планування слід розробити варіанти схем фінансових, документальних і товарно-матеріальних потоків.

Кожна схема мінімізації податкових платежів обов'язково має бути проаналізована з юридичного погляду. Податкова схема роботи кожного підприємства та фінансова схема кожної угоди чи господарської операції унікальні і вимагають попередньої правової експертизи фахівців.

При стратегічному плануванні слід враховувати можливість різких відхилень результатів фінансово-господарської діяльності від планових показників. Звичайно, при податковому плануванні, як зазначалося, слід враховувати податкові ризики.

При розгляді *другого питання* необхідно зазначити, що стратегія податкових платежів є частиною загальної фінансової стратегії, яка складається з різних етапів.

На першому етапі визначається загальний строк дії стратегії податкових платежів. Цей етап залежить від періоду та умов дії загальної економічної стратегії. В цілому цей етап в Україні складає від одного до двох років.

На другому етапі досліджуються зовнішні чинники, які впливають на податкові платежі підприємства. В першу чергу це стосується законодавчої бази держави, її стабільності. Особливе значення мають зміни кон'юнктури ринку, в тому числі і фінансової, зміни в світовому економічному середовищі, системі оподаткування в інших країнах.

На третьому етапі проводиться формування стратегічних цілей податкової політики підприємства. На цьому ж етапі відбувається і конкретизація цих цілей за часом та об'єктами оподаткування.

Четвертий етап. На цьому етапі здійснюється розробка податкової політики, планів по окремих видах податків та напрямках діяльності. В залежності від напрямку діяльності підприємства визначається по кожному з них особиста податкова політика, перелік податкових платежів, зборів та обов'язкових платежів. На цьому етапі розробляються плани податкових платежів по окремих видах податків, визначаються можливості їх зменшення при зміні напрямків діяльності.

На п'ятому етапі розробляються різні заходи щодо досягнення визначеної стратегії податкової політики та її реалізації. На цьому етапі визначається система керівництва та склад виконавців стратегії, в цілому визначаються цілі, завдання та напрямки діяльності. Податковий менеджмент визначає коло виконавців та ступінь їх відповідальності, розробляється система стимулювання виконавців.

На шостому етапі проводиться оцінка ефективності розробленої стратегії податкової політики. Цей етап є останнім і підсумковим та проводиться по різних напрямках.

Оцінка ефективності розробленої стратегії податкової політики та проводиться по різних напрямках:

- відповідність та узгодженість стратегії податкових платежів загальній економічній стратегії підприємства, стратегії його розвитку. При розрахунку по цьому напрямку визначається також ступінь відповідності розроблених прогнозів розвитку економічного стану держави та фактичним змінам, які відбуваються;

- відповідність прогнозного розвитку навколишнього екологічного середовища фактичним змінам;
- оцінка внутрішньої зв'язку стратегій податкових платежів іншим стратегіям, в першу чергу фінансовій, виробничій та ін. Визначається співвідношення цілей та завдань між стратегіями, а також їх спрямованість та можливість виконання в цілому;
- реалізованість стратегій податкових платежів. Це стосується можливості загальної її реалізації по напрямках та в часі. При цьому проводиться оцінка рівня кваліфікації податкових менеджерів та їх досвід;
- результативність розробленої стратегії. Для цього визначаються різні показники ефективності стратегій податкових платежів.

? Питання для самоконтролю

1. Вкажіть, що є об'єктом стратегічного податкового планування?
2. Хто є суб'єктом стратегічного податкового планування?
3. Назвіть принципи стратегічного податкового планування.
4. Вкажіть етапи стратегічного податкового планування.
5. Які фактори мають бути враховані при проведенні стратегічного податкового планування? Охарактеризуйте їх за ступенем ризику.
6. Охарактеризуйте інструменти стратегічного податкового планування.
7. Які застосовують процедури у стратегічному податковому плануванні?

Тести

1. Результатом податкового планування є:
  - а) визначення рівня зменшення податкового навантаження на підприємство;
  - б) визначення сум окремих податків та загальної суми податкових платежів на плановий період;
  - в) розгляд можливих схем мінімізації податкових платежів;
  - г) усі відповіді вірні.

2. Одним з принципів податкової політики підприємства є:
  - а) рівномірність сплати;
  - б) рівнозначність і пропорційність;
  - в) розроблення найбільш ефективних господарських рішень, які можуть впливати на оптимізацію податкових платежів;
  - г) усі відповіді вірні.

3. Ефекти впливу податків на економіку загалом і на окремих її платників, пов'язані з економічними обмеженнями, що виникають у результаті сплати податків і відволікання коштів від інших можливих напрямів їх використання – це:
  - а) податковий коефіцієнт;
  - б) податкове навантаження;

- в) податкова квота;
- г) податкове стимулювання.

4. Інструменти якого характеру збільшують податкове навантаження на платника податків у разі здійснення ними небажаних (з погляду інтересів держави) дій або господарських операцій:

- а) стимулюючого;
- б) стримувального;
- в) нейтрального;
- г) фіскального.

5. Заходи непрямого впливу на економіку та соціальні процеси через зміну податків, податкових ставок, податкових пільг, зниження чи підвищення загального рівня оподаткування, відрахувань до бюджету, є:

- а) податковим регулюванням;
- б) регулюванням податкової системи;
- в) інструментами податкового регулювання;
- г) інструментами податкового планування.

6. Типовий процес планування включає:

- а) оцінку пропозицій щодо основних питань;
- б) визначення завдання, змісту програми, відповідальності і витрат для реалізації кожної ініціативи;
- в) визначення пріоритетів з-поміж різних пропозицій;
- г) усі відповіді вірні.

✍ Завдання:

1. Торгове підприємство «Альфа» (zareєстроване як платник ПДВ, спрощену систему оподаткування не використовує) займається реалізацією імпортованих товарів: художньої літератури, підручників, канцелярських товарів (в тому числі учнівських зошитів). Кількість найманих працівників – 8 осіб. Обсяг реалізації за останні 12 місяців склав 3890 тис. грн.

Обґрунтуйте найбільш сприятливі способи мінімізації податків.

2. Виробниче об'єднання «Дніпро» займається випуском та реалізацією лікєро-горілочаних виробів на території України.

Обсяг реалізації за рік складає 158000 тис. грн. Кількість найманих працівників – 205 осіб.

Обґрунтуйте найбільш сприятливі способи мінімізації податків.

3. ВАТ «Сталь» виготовляє металеві вироби та реалізує їх у країнах СНД. Обсяг реалізації за рік складає 369000 тис. грн. Кількість найманих працівників – 63 особи.

Визначте найбільш сприятливі способи мінімізації податків.

4. Приватне підприємство «Планета» надає туристичні послуги (використовує загальну систему оподаткування). Обсяг виручки від реалізації продукції за останні 12 місяців складає 950 тис. грн. Кількість найманих працівників – 6 осіб.

Визначте найбільш сприятливі способи мінімізації податків та надайте законодавче обґрунтування пропозицій щодо мінімізації оподаткування.

5. Сільськогосподарське підприємство «Зоря» (використовує загальну систему оподаткування) займається вирощуванням крупної рогатої худоби з подальшою реалізацією молока та м'яса. Додатковою діяльністю є продаж живої худоби. Іншою діяльністю підприємство не займається. Виручка від реалізації за рік склала 10500,3 тис. грн. Кількість найманих працівників – 23 особи. Підприємство має земельну ділянку загальною площею 75 га (пасовища).

Визначте найбільш сприятливі способи мінімізації податків та надайте законодавче обґрунтування пропозицій щодо мінімізації оподаткування.

Приклад виконання завдання:

Завдання. ТОВ «Реола» планує розпочати господарську діяльність з виробництва та реалізації продукції.

Сформуйте стратегію податкового планування підприємства на 3 роки та визначте можливі чинники, що можуть призвести до змін заходів стратегічного податкового планування.

Планові показники діяльності ТОВ «Реола»

Показники	1-й рік	2-й	3-й
Розрахункова собівартість виробленої продукції (тис. грн.)	5450	6000	6650
Очікуваний обсяг реалізації продукції без ПДВ (тис. грн.)	6300	6900	7600
Планові витрати на закупівлю сировини (тис. грн.)	3800	4300	4700

Розв'язок

ТОВ «Реола» планує обсяги реалізації продукції більше 5млн. грн. У зв'язку з чим зазначене підприємство може обирати тільки загальну систему оподаткування.

Таким чином підприємство є платником ПДВ та платником податку на прибуток.

Суму планових розрахунків податкових платежів в бюджет подано в таблиці:

Планові показники податкових платежів ТОВ «Реола»

Показники	1-й рік	2-й	3-й
Податок на прибуток (тис. грн.)	153	162	171
ПДВ до сплати в бюджет(тис. грн.)	500	520	580
Всього податків (тис. грн.)	653	682	751

Одним із напрямів мінімізації податків на ТОВ «Реола» є пошук зарубіжних ринків збуту. У разі реалізації іноземним покупцям 50% продукції підприємство зможе отримувати бюджетне відшкодування з ПДВ.

📖 Тема V. ПОТОЧНЕ ПОДАТКОВЕ ПЛАНУВАННЯ

Мета вивчення теми: вивчення методики поточного податкового планування на підприємстві.

✍ Терміни і поняття

Поточне податкове планування, планування податкових платежів, податковий календар, графік виконання податкових зобов'язань.

План до самостійного опрацювання теми

1. Мета, завдання та функції поточного податкового планування
2. Вибір оптимального варіанту оподаткування та сплати податків

🔑 Методичні рекомендації

Опрацювання шостої теми має бути спрямоване на з'ясування сутності поточного податкового планування та отримання навичок щодо вибору оптимального варіанту оподаткування та сплати податків.

Вивчення *першого питання* дає можливість засвоїти, що поточне планування базується на розробленій стратегії податкових платежів, загальній економічній стратегії підприємства на поточний період і розробляється по окремим видам діяльності підприємства. Період розробки цих планів податкових платежів – до одного року з розбивкою по кварталах. Крім плану податкових платежів розробляється податковий календар як в цілому по підприємству, так і по всіх податках та по кожному податку окремо.

Поточне планування податкових платежів за певними ознаками істотно відрізняється від розробки й практичного здійснення податкової стратегії. Існують три аспекти цієї різниці.

Перший – часовий. Це означає, що стратегічне податкове планування пов'язане з рішеннями, наслідки яких будуть відчутними протягом тривалого періоду і, які буде складно виправити. Поточні податкові плани лише конкретизують та доповнюють стратегічні.

Другий – за охопленням сфер впливу: стратегічне планування податкових платежів справляє більший вплив на діяльність підприємства ніж поточне планування, яке має вузьке спрямування.

Третій – сутнісно-змістовий: якщо стратегічні податкові плани окреслюють місію та підпорядковані цій місії цілі діяльності підприємства, а також принципово важливі загальні засоби досягнення таких, то поточні мають чітко визначити всю сукупність конкретних практичних засобів, необхідних для здійснення намічених цілей.

Разом з тим як при поточному податковому плануванні, так і при здійсненні податкової стратегії об'єкт (податкові платежі) та суб'єкти (платники податків) співпадають.

Змістовна характеристика поточних планів податкових платежів передбачає відокремлювання показників за певними ознаками, за якими

встановлюються планові завдання, визначається ступінь їхнього виконання, оцінюється діяльність підприємства взагалі.

Завершальною ланкою в системі планування податкових платежів діяльності підприємства є оперативне планування. Оперативне планування виступає засобом виконання довго – , середньо – та короткострокових планів, основним важелем поточного управління виробництвом.

Оперативне планування податкових платежів поєднує два напрямки роботи. Перший напрямок, у рамках якого розробляються оперативні плани та графіки сплати податків, називається календарним плануванням.

Другий напрямок включає роботи, що необхідні для безперервного оперативного обліку, контролю та регулювання виконання оперативних планів і ходу виробництва.

Сутність оперативного планування полягає в розробці короткострокових планових податкових платежів (на період до одного місяця). При оперативному плануванні враховуються всі умови, які враховуються й при стратегічному та поточному плануванні. Особливостями цього планування є приділення особливої уваги постійним змінам, які відбуваються в законодавчій базі – зміна порядку сплати податків, методики розрахунку податкових платежів, ставок та інших елементів нормативної бази.

Вивчення **другого питання** дає можливість засвоїти, що важливою складовою частиною планування податкових платежів є розрахунок оптимальності податкових платежів на фінансовий рік. Для цього проводяться дослідження руху фінансових потоків підприємства за звітний період, оцінка ресурсного потенціалу підприємства, оцінка економічної стратегії підприємства, а також моніторинг податкового законодавства. Оптимізація податкових платежів є не тільки частиною податкової політики, а й з урахуванням того, що при цьому застосовуються різні методи, це є частина планової роботи менеджера. В практиці планування податкових платежів визначають декілька шляхів їх оптимізації:

- вибір місця реєстрації підприємства, де діють найбільш сприятливі умови оподаткування, як для окремих видів діяльності, так і для підприємства в цілому. До таких місць відносяться вільні економічні зони (ВЕЗ) та офшорні зони;

- пошук всіх можливостей використання норм податкового законодавства з максимальною користю для підприємства. В першу чергу це стосується використання пільг, які має кожен податок й які визначаються чинним законодавством;

- пошук організаційно-правової форми, що є ефективною у відповідності до норм чинного законодавства. Так, в Україні, в сучасних умовах є сенс утворювати підприємства малого бізнесу, які мають можливість вибирати форму оподаткування, в тому числі єдиний податок або фіксований податок зі спрощеною системою обліку та звітності;

- використання можливості господарських угод. Так, у цих угодах можливе визначення окремих пунктів, які дають підприємству можливість зменшити розміри оплати своїх податків (особливо це стосується угод з

підприємствами іноземних держав або підприємствами, які мають пільги при оподаткуванні своєї діяльності). При цьому можливе застосування різних комбінованих угод між партнерами;

- ведення бухгалтерського обліку. Від виконання цієї вимоги залежить не тільки правильність розрахунку податкових платежів з бюджетом, а й визначення в цілому ефективності економічної діяльності підприємства, її стратегії, а також ефективність прийняття управлінських рішень як в поточному, так і в майбутньому періоді;

- захист податкових прав платників податків у цьому випадку важлива роль відводиться юридичній та економічній службам підприємства.

Оптимізація податкових платежів залежить також від напрямків діяльності підприємства, його господарської спрямованості. Так, деякі види діяльності по окремих податках мають пільги, які потрібно використовувати. Виходячи з оптимізаційного плану податкових платежів, у деяких випадках підприємство визначає і напрямки своєї подальшої діяльності,

? Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення терміну «поточне податкове планування».
2. Чим відрізняється податкове планування від планування податкових платежів?
3. За допомогою яких інструментів здійснюється планування податкових платежів?
4. Що є результатом планування податкових платежів?
5. Чим викликана необхідність складання податкового календаря на підприємстві?
6. Яким шляхом досягається рішення проблеми оптимізації податкових платежів?
7. Що є базою поточного планування?
8. Дайте характеристику завершального етапу поточного планування.
9. У чому полягає сутність та особливості оперативного планування?
10. Визначте складові оперативного планування.

Тести

1. Метою поточного податкового планування є:
  - а) оптимізація (мінімізація) сум окремих податків та загальної суми податкових платежів у плановому періоді;
  - б) розгляд податкових пільг, які можливі за конкретного виду діяльності;
  - в) обчислення сум окремих податків та загальної суми податкових платежів на плановий період.
  - г) формування податкового календаря.
2. Планування податкових платежів:
  - а) є безальтернативним;
  - б) передбачає можливість вибору між альтернативними рішеннями щодо використання тих чи інших схем оподаткування;

- в) є багатоваріантним;
- г) немає правильної відповіді.

3. Особливість оперативного податкового планування полягає у:

- а) формуванні податкової політики підприємства;
- б) приділенні особливої уваги постійним змінам, які відбуваються в законодавчій базі;
- в) визначенні впливу податків на величину окремих елементів собівартості;
- г) визначенні методів податкового планування.

4. За рахунок якого джерела сплачується податок на землю:

- а) чистий дохід;
- б) операційні витрати;
- в) прибуток до оподаткування;
- г) адміністративні витрати.

5. Для таких податків джерелом сплати є прибуток підприємства:

- а) податок на додану вартість, акцизний податок, мито;
- б) податок на прибуток, податок з доходів фізичних осіб;
- в) податок на прибуток та податок на землю;
- г) вірної відповіді немає.

7. Нарахування таких податків залежить від доходу підприємства:

- а) податок на додану вартість, акцизний податок, мито;
- б) податок на прибуток, податок з доходів фізичних осіб;
- в) податок на землю, єдиний податок.
- г) податок на прибуток та податок на землю.

✍ Завдання:

1. ТОВ «Асторія» займається оптово-роздрібною торгівлею кондитерських виробів. Воно здійснює підприємницьку діяльність за загальною системою оподаткування, є платником ПДВ та ЄСВ.

На майбутній квартал підприємство розробило планові показники підприємницької діяльності :

- заробітна плата адміністративного персоналу – 432000 грн.
- заробітна плата робітників – 495000 грн.
- обсяг реалізації оптом платникам ПДВ – 2500000 грн. без ПДВ
- обсяг реалізації оптом неплатникам ПДВ – 2800000 грн. без ПДВ
- обсяг реалізації в роздріб – 1459000 грн. без ПДВ
- очікувані витрати – 5820000 грн.
- очікувані надходження товарів від постачальників – 3870000 грн.

Визначте планові податкові платежі у майбутньому кварталі.

2. ТОВ «Альфа» займається виробництвом продукції, що оподатковується ПДВ та продукції звільненої від оподаткування.

Показники роботи ТОВ «Альфа» за серпень.

Показник	Одиниця виміру	Значення
Випуск продукції	грн.	65 600
Реалізація продукції без ПДВ усього, в тому числі:		53 800
на експорт;	грн.	1300
звільнені від оподаткування		2500
Продажна ціна за одиницю продукції з ПДВ	грн.	18,50
Закуплено сировину і матеріали без ПДВ всього, з них:		57 000
використано не в господарській діяльності;	грн.	2 700
використано для виробництва товарів на експорт		800
Ввезено імпорتنі товари	дол.	6 700
Витрати на транспортування імпорتنих товарів	грн.	1 000
Мито	%	20
Виручка від реалізації імпорتنих товарів в Україні з ПДВ	грн.	16 800

1. Визначте, платниками яких податків є вказаний суб'єкт господарювання.

2. Визначте податкові зобов'язання підприємства перед бюджетом.

3. Визначте строки подання податкової звітності та сплати податків в бюджет.

4. Обґрунтуйте здійснення поточного податкового планування для підприємства.

5. Визначте можливі чинники, які призведуть до змін заходів поточного податкового планування.

6. Складіть платіжний податковий календар підприємства на визначений у завданні період.

Приклад виконання завдання:

Завдання. ТОВ «МТМ» займається виробництвом продукції, що оподатковується ПДВ. Воно здійснює підприємницьку діяльність за загальною системою оподаткування, є платником ПДВ та ЄСВ.

На майбутній квартал підприємство розробило планові показники підприємницької діяльності :

- заробітна плата адміністративного персоналу – 189000 грн.
- заробітна плата робітників – 397000 грн.
- обсяг реалізації вітчизняним покупцям – 3450000 грн. без ПДВ
- обсяг реалізації на експорт – 2210000 грн. без ПДВ
- очікувані надходження товарів від постачальників – 3230000 грн. без ПДВ
- очікувані витрати – 4680000 грн.

Визначте планові податкові платежі у майбутньому кварталі.

Розв'язок

ТОВ «МТМ» є платником наступних податків: ЄСВ, ПДВ, податку на прибуток. Операції від реалізації продукції на експорт оподатковуються за ставкою 0%.

1) Визначимо суму ЄСВ:

$$(189000+397000)\times 0,22=128920 \text{ грн.}$$

2) Визначимо податковий кредит з ПДВ:

$$3230000\times 0,2=646000 \text{ грн.}$$

3) Визначимо податкові зобов'язання з ПДВ:

$$3450000\times 0,2=690000 \text{ грн.}$$

4) Визначимо суму ПДВ до сплати в бюджет:

$$690000-646000=44000 \text{ грн.}$$

5) Визначимо суму податку на прибуток:

$$((3450000+2210000)-4680000)\times 0,18=176400 \text{ грн.}$$

Планові податкові платежі у майбутньому кварталі – 349290,8 грн.

📖 Тема VI. ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ПОДАТКОВОГО ПЛАНУВАННЯ

Мета вивчення теми: вивчення методики аналізу податкового планування.

✍ Терміни і поняття

Коефіцієнт податкоємності, коефіцієнт пільгового оподаткування, ефективність податкового планування, податкова політика, податкове навантаження.

План до самостійного опрацювання теми

1. Сутність та критерії ефективності податкового планування.
2. Показники ефективності податкового планування.
3. Заходи щодо оптимізації податкової політики підприємства.

🔗 Методичні рекомендації

Опрацювання сьомої теми має бути спрямоване на з'ясування сутності та критеріїв оцінки ефективності податкового планування та визначення рівня впливу податкових інструментів на фінансово-господарську діяльність підприємства.

При виконанні *першого питання* слід з'ясувати, що в організаційній та управлінській роботі підприємств фінансово-господарська діяльність займає найважливіше місце. Фінансово-господарська діяльність – це система використання різних форм і методів для фінансового забезпечення функціонування підприємств та досягнення ними поставлених цілей, тобто це та практична фінансова робота, що забезпечує життєдіяльність підприємства, поліпшення її результатів.

У розпорядженні держави знаходиться значний перелік податків, які представляють собою інструменти впливу на фінансово-господарську діяльність: починаючи з вибору організаційно-правової форми і закінчуючи вибором найменування продукції, що виробляє підприємство.

Кількісна оцінка ефективності податкового планування, що реалізується підприємством, вимагає системних показників, які б дозволяли оцінювати:

- рівень податкового навантаження на підприємство;
- рівень впливу окремих заходів податкового планування на величину податкових зобов'язань підприємства;
- ефективність податкового планування та податкової стратегії підприємства загалом.

Система оцінки ефективності податкового планування підприємства містить дві групи показників:

- показники для оцінки податкового навантаження;
- показники для оцінки ефективності податкового планування.

Для розкриття сутності та критеріїв оцінки ефективності податкового планування необхідно визначити структуру (частку) податків та окремих їх видів у доходах, прибутку, а також у собівартості продукції. Ця структура може

формуватися як для загального обсягу виробництва чи реалізації, так і для обсягу за окремими видами продукції, робіт та послуг, а також для окремих структурних підрозділів підприємства. Для аналізу такої структури всі податки необхідно згрупувати за джерелами їх сплати.

Таким чином з допомогою податків держава впливає на діяльність підприємств. Звичайно, дієвість такого впливу має визначатися, в першу чергу, позитивним впливом: розширенням діяльності, ринків збуту, зростанням обсягів виробництва тощо. Однак, в більшості випадків такі результати досягаються за допомогою розумного та зваженого податкового планування.

При підготовці **другого питання** необхідно з'ясувати, що до групи показників, які дозволяють оцінити податкове навантаження на підприємство, належать:

1) сума податків, зборів та обов'язкових платежів, сплачуваних підприємством:

- загальна сума податків;
- суми податків за окремі періоди (місяці, квартали, роки), їх динаміка;
- суми окремих видів податків;
- суми податків за складовими ціни реалізації (податки, які відносять на собівартість продукції, податки з прибутку, акцизи);
- суми податків на окремі види продукції, робіт та послуг;
- суми податків за окремими видами виробництв;
- суми податків за окремими структурними підрозділами підприємства.

2) загальний коефіцієнт оподаткування підприємства;

3) структура (частка) податків та окремих їх видів у доходах, в ціні виробника та в ціні реалізації, а також у собівартості продукції. Ця структура може формуватися як для загального обсягу виробництва чи реалізації, так і для обсягу за окремими видами продукції, робіт та послуг, а також для окремих структурних підрозділів підприємства. Для аналізу такої структури всі податки необхідно згрупувати за джерелами їх сплати.

4) коефіцієнт податкоємності реалізованої продукції. Цей показник характеризує загальну суму податкових платежів, яка припадає на одиницю реалізованої продукції;

5) коефіцієнт оподаткування доходів. Він дає змогу оцінити рівень обкладання доходів підприємства тими податками, зборами та обов'язковими платежами податкового характеру, які включають до ціни продукції;

6) коефіцієнт оподаткування витрат. Він характеризує частку податків, що їх відносять на витрати виробництва (собівартість), у величині собівартості продукції, робіт та послуг;

7) коефіцієнт оподаткування прибутку. Цей показник характеризує частку податків, які підприємство сплачує з прибутку, в сумі отриманого ним прибутку;

8) коефіцієнт оподаткування операційної діяльності, тобто основної діяльності підприємства, пов'язаної з виробництвом та реалізацією товарів, робіт і послуг, що є головною метою створення підприємства і забезпечує

переважну частку його доходу, а також інших видів діяльності, котрі не є інвестиційною чи фінансовою діяльністю;

9) коефіцієнт оподаткування інвестиційної діяльності, тобто діяльності щодо придбання та реалізації підприємством тих необоротних активів, а також тих фінансових інвестицій, які не є складовою еквівалентів грошових коштів;

10) коефіцієнт оподаткування фінансової діяльності, тобто діяльності, яка забезпечує зміни величини і складу власного та позикового капіталів підприємства.

Група показників оцінки ефективності податкового планування, що реалізується на підприємстві з метою зменшення податкового навантаження, складається з таких показників:

- абсолютне зменшення податкових платежів, що їх сплачує підприємство за певний час;

- відносне зменшення податкових платежів, що їх сплачує підприємство за певний час.

- коефіцієнт використання податкових пільг;

- коефіцієнт ефективності податкової політики підприємства.

Узагальнення всіх наведених показників надає змогу констатувати ефективність проведеного податкового планування на підприємстві.

У *третьому питанні* необхідно звернути увагу, що під час розроблення ефективної податкової політики підприємства важливим є ґрунтовний аналіз податкового і фінансового законодавства, у якому норми права визначені неточно або допускають їх неоднозначне тлумачення. Для оптимізації податкової політики підприємства необхідно враховувати одночасно інтереси держави і платників податків. Також необхідне ретельне прогнозування можливої реакції податкових органів. Водночас податки – це не просто обов'язкові примусові платежі фізичних та юридичних осіб для виконання державою її функцій. З розвитком ринкових відносин роль податків у перерозподілі сукупного суспільного продукту набуває не тільки фіскального, але й економічного значення. Втручання держави в економічне життя є однією з причин зміни величини оподаткування як в абсолютних сумах, так і щодо сукупної вартості національного продукту. Можна зауважити, що оптимізація податкової політики підприємства має більш широкий зміст ніж податкова мінімізація. Так, податкова оптимізація пов'язана не лише з податковим, а й з фінансовим плануванням, що створює нові можливості збільшення ефективності функціонування підприємств, тоді як мінімізація податків обмежується лише системою заходів управління податками, іноді з порушеннями податкового законодавства.

? Питання для самоконтролю

1. Які показники використовуються для оцінки податкове навантаження на підприємство за звітний період?

2. Яким чином розраховуються і що характеризуються коефіцієнт податкоємності реалізованої продукції (робіт, послуг) та коефіцієнт податкоємності витрат підприємства?

3. Порівняйте коефіцієнт податкоємності реалізованої продукції та коефіцієнт оподаткування доходів. Чи можуть вони збігатися?

4. За допомогою яких показників можна оцінити ефективність здійснених у звітному періоді витрат? Надайте їх характеристики.

5. Які показники використовуються для оцінки ефективності податкового планування?

6. Які показники дозволяють врахувати вплив зміни обсягів реалізації продукції на зміну податкових платежів підприємства?

7. Який показник використовують для оцінки ефективності використання наданих підприємству пільг щодо податкових платежів?

8. Яким чином можна оцінити ефективність заходів підприємства щодо податкового планування?

9. У якій послідовності здійснюються планові розрахунки податкових платежів на наступний період та які показники при цьому використовуються?

10. Як визначити ступінь змін податкового тиску на доходи?

11. Як визначити ступінь змін податкового тиску на прибуток?

Тести

1. Розрахуйте загальний коефіцієнт ефективності оподаткування підприємства, якщо його чистий прибуток, отриманий від усіх видів господарської діяльності – 8,1 тис. грн., а податкові платежі за цей період – 1,9 тис. грн.:

- а) 6,2;
- б) 4,3;
- в) 10;
- г) 2,3.

2. Розрахуйте коефіцієнт податкоємності реалізованої продукції, якщо обсяг реалізації продукції – 20 тис. грн., а податкові платежі за цей період – 1,9 тис. грн.:

- а) 0,1;
- б) 10,5;
- в) 21,9;
- г) 6,7.

3. Загальний коефіцієнт ефективності оподаткування підприємства розраховується як співвідношення:

- а) податкових платежів до чистого прибутку за відповідний період;
- б) чистого прибутку до податкових платежів за відповідний період;
- в) виручки від реалізації до податкових платежів за відповідний період;
- г) податкових платежів до виручки від реалізації за відповідний період.

4. Коефіцієнт податкоємності реалізованої продукції характеризує:

а) загальну суму податкових платежів, яка припадає на одиницю реалізованої продукції;

- б) суму ПДВ, що припадає на одиницю реалізованої продукції;
- в) загальну суму податкових платежів у складі виручки від реалізації;
- г) суму прибутку, що припадає на одиницю реалізованої продукції.

5) Співвідношення суми економії податкових платежів завдяки податковому плануванню в певному періоді та суми податкових платежів у базовому періоді є:

- а) коефіцієнтом податкоємності реалізованої продукції;
- б) коефіцієнтом пільгового оподаткування;
- в) коефіцієнтом ефективності податкової політики підприємства;
- г) коефіцієнтом ефективності діяльності служби податкового планування.

6. Коефіцієнт оподаткування прибутку характеризує:

- а) обсяги додаткового прибутку за результатами податкового планування;
- б) податок на прибуток;
- в) частку податків, які підприємство сплачує з прибутку, в сумі отриманого ним прибутку;
- г) рівень прибутковості підприємства.

7. Коефіцієнт оподаткування витрат характеризує:

- а) частку податків, що їх відносять на витрати виробництва (собівартість), у величині собівартості продукції, робіт та послуг;
- б) суми додаткових витрат при зростанні податкового навантаження;
- в) суми податків, що сплачені підприємством незалежно від обсягів витрат виробництва;
- г) рівень витрат в ціні реалізації.

8. Коефіцієнт оподаткування доходів дає змогу:

- а) оцінити рівень оподаткування доходів підприємства тими податками та обов'язковими платежами, які включають до собівартості продукції;
- б) оцінити рівень оподаткування підприємства;
- в) оцінити рівень оподаткування доходів підприємства тими податками та обов'язковими платежами, які включають до ціни продукції;
- г) оцінити рівень оподаткування чистого доходу від реалізації.

9. Під податковим навантаженням на мікрорівні йдеться про:

- а) сукупність податків та інших обов'язкових платежів до бюджетів усіх рівнів, які повинна сплачувати юридична особа згідно з чинним податковим законодавством країни;
- б) вартісний вираз усієї сукупності податків, які повинна сплачувати юридична чи фізична особа згідно з чинним податковим законодавством країни;
- в) вартісний вираз усієї сукупності податків, зборів та інших обов'язкових платежів до бюджетів усіх рівнів, які повинна сплачувати юридична чи фізична особа згідно з чинним податковим законодавством

країни;

г) обов'язкові платежі, які сплачують фізичні та юридичні особи до бюджету згідно з чинним податковим законодавством країни.

10. Відношення чистого прибутку підприємства, отриманого від усіх видів господарської діяльності за певний час до прямих податкових платежів за цей період, характеризує:

- а) коефіцієнт ефективності податкової політики підприємства;
- б) коефіцієнт оподаткування прибутку;
- в) відносну зміну податкових платежів, що їх сплачує підприємство за певний період;
- г) загальний коефіцієнт оподаткування підприємства.

11. Співвідношення податкового надходження до бюджетів разом із сумою зборів та платежів до цільових фондів до валового внутрішнього продукту у відсотках характеризує:

- а) податкове навантаження на підприємства;
- б) податкове навантаження на населення;
- в) податкове навантаження на економіку загалом;
- г) ефективну ставку податків на працю.

12. Економія податкових платежів завдяки податковому плануванню в певному періоді поділена на суму податкових платежів у базовому періоді визначає:

- а) коефіцієнт ефективності податкової політики підприємства;
- б) коефіцієнт використання податкових пільг;
- в) загальний коефіцієнт оподаткування підприємства;
- г) відносну зміну податкових платежів, що їх сплачує підприємство за певний період.

13. Відношення суми податкових платежів підприємства за певний період до обсягу реалізації продукції за цей період характеризує:

- а) ефективна ставка податків на споживання;
- б) коефіцієнт податкоємності реалізованої продукції;
- в) коефіцієнт оподаткування доходів;
- г) коефіцієнт оподаткування витрат.

✍ Завдання:

На підставі вихідних даних оцінити податкове навантаження на підприємства А, Б, В та дати порівняльну характеристику умовам їх оподаткування, використовуючи наступні показники:

- коефіцієнт ефективності оподаткування;
- коефіцієнт податкоємності реалізованої продукції;
- коефіцієнт податкоємності Показники діяльності підприємств А, Б, В.

Показники	А	Б	В
Загальна сума сплачених податків тис. грн.	273,17	106,11	327,90
Сума сплачених податків, що відносяться до витрат підприємства, тис. грн.	34,52	35,79	11,47
Обсяг реалізації продукції (без ПДВ), тис. грн.	20 160,72	44 089,65	7 986,26
Загальна сума витрат підприємства тис. грн.	15 538,60	45 687,00	6 201,30
Чистий прибуток(збиток) тис. грн.	1 262,00	(8 945,63)	453,92
Коефіцієнт ефективності оподаткування	?	?	?
Коефіцієнт податкомісткості і реалізації продукції	?	?	?
Коефіцієнт податкомісткості витрат	?	?	?

Приклад виконання завдання:

Завдання. Підприємство ТОВ «Горда» займається виробництвом промислової продукції. За підсумками звітної періоду підприємство має наступні показники діяльності:

Показники діяльності підприємств ТОВ «Горда».

Показники	2018	2019	Відхилення (+,-)
Загальна сума сплачених податків тис. грн.	195,4	166,7	?
Сума сплачених податків, що відносяться до витрат підприємства, тис. грн.	31	27	?
Обсяг реалізації продукції (без ПДВ), тис. грн.	18570	20160	?
Загальна сума витрат підприємства тис. грн.	12680	15268	?
Чистий прибуток(збиток) тис. грн.	980	1265	?
Коефіцієнт ефективності податкової політики	?	?	?
Коефіцієнт податкоємності реалізації продукції	?	?	?
Коефіцієнт податкоємності витрат	?	?	?

Проаналізуйте ефективність податкової політики на підприємстві.

Розв'язок:

Ефективність податкової політики ТОВ «Горда» підтверджують результати мінімізації податкових платежів за досліджуваний період.

Проведено аналіз ефективності податкової політики ТОВ «Горда» :

Показники	2018	2019	Відхилення
Загальна сума сплачених податків тис. грн.	195,4	166,7	-28,7
Сума сплачених податків, що відносяться до витрат підприємства, тис. грн.	31	27	-4
Обсяг реалізації продукції (без ПДВ), тис. грн.	18570	20160	+1590
Загальна сума витрат підприємства тис. грн.	12680	15268	+2588
Чистий прибуток(збиток) тис. грн.	980	1265	+285
Коефіцієнт ефективності податкової політики	5,01	7,59	+2,58
Коефіцієнт податкоємності реалізації продукції	0,011	0,08	-0,03
Коефіцієнт податкоємності витрат	0,0024	0,0017	-0,0007

ГЛОСАРІЙ

Вільна економічна зона – а) частина території країни, на якій товари розглядаються як об'єкти, що знаходяться за межами митної території та не підлягають звичайному митному контролю та оподаткуванню (згідно з рішеннями Кіотської конференції (1973)); б) частина території України, на якій створюється та діє спеціальний правовий режим економічної діяльності, порядок використання та дії законодавства України (згідно із законодавством України).

Гармонізація податків – уніфікація податків, обов'язкових платежів та зборів, координація діючих податкових систем різних країн та їх податкових політик. Як приклад можна навести утворення єдиного митного союзу та розроблення єдиної митної політики деяких держав Західної Європи.

Інструмент податкового регулювання – сукупність норм податкового законодавства, що забезпечують вплив держави на економічну поведінку платника податків через його економічні інтереси з метою досягнення певного економічного або соціального результату.

Ефективні ставки податку – ставки за групами податків з єдиною податковою базою, що розраховуються як відношення податкових надходжень (за даними статистики державних фінансів) до податкових баз, визначених за інформацією системи національних рахунків (СНР).

Міжнародні податкові відносини – відносини між країнами з приводу взаємного регулювання сфери застосування законодавства.

Міжнародний податковий договір або угода про уникнення подвійного оподаткування (double taxation treaty) – договір між двома державами з питань оподаткування. Його основна мета - виключити можливість обкладання одного й того ж самого доходу, отриманого від міжнародної комерції, двічі - у двох державах. Крім того, договір звичайно встановлює знижені ставки податку в джерела на пасивні доходи в іншій державі (дивіденди, відсотки, роялті). Міжнародні податкові договори широко застосовуються в міжнародному податковому плануванні.

Міжнародне податкове планування (international tax planning) – легальна діяльність зі зменшення податкового тягаря в міжнародній комерції. Одним з основних інструментів міжнародного податкового планування є офшорні компанії. Широке застосування в міжнародному податковому плануванні мають міжнародні угоди про виключення подвійного оподаткування.

Мета податкового планування суб'єкта господарювання – створення умов, що сприяють збільшенню прибутку за рахунок скоординованого, комплексного та цілеспрямованого використання різних режимів оподаткування.

Митні союзи – угода між двома або більше державами про скасування мита між ними. В деяких випадках вони можуть носити колективний протекціонізм.

Офшорна зона – територія держави (або в цілому держава), в якій діють мінімальні податкові ставки, головним чином на прибуток, або взагалі податок відсутній. В цих зонах спрощенні умови реєстрації підприємства, спрощена система звітності. Такі зони утворюються з метою залучення в країну коштів, які спрямовані на розвиток власного бізнесу.

Офшорна компанія (offshore company) – юридична особа з нульовим або зниженим рівнем оподаткування, зареєстрована в одній з офшорних зон. Є основним інструментом міжнародного податкового планування.

Планування податкової політики підприємства – визначення загальної суми всіх податкових платежів в цілому по підприємству на майбутній період. При плануванні податкової політики в першу чергу проводиться розробка розміру податків, які займають найбільшу питому вагу в загальних податкових платежах підприємства, а потім по всіх інших податках.

Планування податку – розроблення прогнозу та конкретної суми податкового платежу різними методами в залежності від його виду та діючої методики його розрахунку.

Податкова гавань (tax haven) – це держави й території, що мають таку назву з-за проведену ними політику залучення капіталів з-за кордону шляхом надання їм широких податкових пільг, завдяки так званому офшорному законодавству, тобто законів, які гарантують знижене оподаткування, або навіть відсутність оподаткування, для компаній, зареєстрованих відповідно до вимог, викладених у даних законах.

Податкове навантаження – ефекти впливу податків на економіку загалом і на окремих її платників, пов'язані з економічними обмеженнями, що виникають у результаті сплати податків і відволікання коштів від інших можливих напрямів їх використання.

Податкове регулювання – цілеспрямований вплив держави на учасників економічних відносин за допомогою засобів та інструментів податкової політики з метою досягнення бажаних соціально-економічних результатів. Податкове регулювання як процес ґрунтується на свідомому, активному й цілеспрямованому використанні існуючої незалежно від волі суб'єктів управління регулюючої функції податків задля отримання певних соціально-економічних результатів.

Подвійне оподаткування (double taxation) – це одночасне оподаткування доходів юридичних чи фізичних осіб на різних стадіях їх формування, але в межах однієї виробничої діяльності. В міждержавному змісті це обкладання податком одного і того ж об'єкта оподаткування в різних країнах.

Податкове планування – цілеспрямована діяльність підприємства у частині управління податковими платежами з метою їх оптимізації і для збільшення прибутковості бізнесу в межах, визначених законодавством.

Ризик податкового планування суб'єктів господарювання – це спричинена невизначеністю та конфліктністю податкової сфери імовірність виникнення негативних наслідків в процесі прийняття альтернативних управлінських рішень щодо реалізації податкової політики підприємства, спрямованої на мінімізацію податкових платежів.

Спеціальні пільгові режими – комплексні інструменти податкового регулювання, що одночасно стосуються кількох основних податків і зборів і створюють спеціальний режим оподаткування для певних груп платників, які відповідають установленим критеріям, певним видам економічної діяльності чи окремим територіальним утворенням.

Трансфертна ціна – ціна, яка встановлюється на будь-який об'єкт торгівлі (товари, послуги або фактори виробництва) між пов'язаними компаніями або структурними підрозділами однієї компанії, якщо об'єкт торгівлі перетинає митний кордон.

Рекомендована література

Основна

1. Волохова І. С., Дубовик О. Ю., Слатвінська М. О. Податкова система : навч. посіб. Харків : «Діса плюс», 2019. 402с.
2. Калінеску Т. В., Корецька-Гармаш В. О., Демидович В. В. Адміністрування податків : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2021. 290 с.
3. Распопова Ю. О., Єрьоміна О. Л. Оподаткування підприємств. Частина 1 Основні засади оподаткування в Україні : навч. посіб. Дніпро : НМетАУ, 2018. 44 с.
4. Самусевич Я.В., Височина А.В. Податкове планування та основи податкової оптимізації : навч. посіб. Суми : Сумський державний університет, 2021. 344 с.

Додаткова:

5. Валігура В. А. Податкові розрахунки і звітність : навч. посіб. Тернопіль : ТНЕУ, 2012. 338 с.
6. Зайцев О.В. Податковий менеджмент : підручник. Суми : Сумський державний університет, 2017. 412 с.
7. Дубовик О. Ю. Податковий менеджмент у схемах і таблицях : навчальний посібник. Харків : «ПромАрт», 2018. 248 с.
8. Найденко О.Є. Податковий контроль : навч. посіб. Харків : ХНЕУ, 2012.
9. Панчук А. В. Податкова система України : навч. посіб. Київ : ТОВ «Кондор», 2012. 106 с.
10. Паранчук С.В., Мороз А.С., Червінська О.С., Синютка Н.Г. Податковий менеджмент : навч. посіб. Львів : Нац. ун-т «Львівська політехніка», 2017. 296 с.
11. Податкова система: практичні питання застосування норм Податкового кодексу України. Державна податкова служба України. / за заг. ред. В.Ю. Захарченка. Київ : Юрінком Інтер, 2011. 368 с.
12. Сідельникова Л. П. Податкова система : навч. посіб. Київ : ТОВ «Кондор», 2012. 642 с.
13. Хомутенко В. П., Луценко І. С., Хомутенко А. В. Адміністрування податків, зборів, платежів : навч. посіб. Одеса : Атлант, 2015. 314 с.

Інформаційні джерела:

14. Податковий кодекс України : Закон України від 10 грудня 2010 року № 2755-VI зі змінами та доповненнями. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
15. Uteka. Швидкий пошук надійних рішень і практичної інформації. URL : <https://uteka.ua/>
16. Інтерактивна бухгалтерія. Бухгалтерський сервіс. URL : <https://interbuh.com.ua>

Використана література:

1. Зайцев О.В. Податковий менеджмент : підручник. Суми : Сумський державний університет, 2017. 412 с.
2. Дубовик О. Ю. Податковий менеджмент у схемах і таблицях : навчальний посібник. Харків : «ПромАрт», 2018. 248 с.
3. Калінеску Т. В., Корецька-Гармаш В. О., Демидович В. В. Адміністрування податків : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2021. 290 с.
4. Саєнко О.Р., Варламова І.С. Податкове планування на мікрорівні : метод. реком. до практ. занять Запоріжжя : ЗНУ, 2019. 60 с.
5. Саєнко О.Р. Податкове планування і прогнозування : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2021. 101 с.
6. Самусевич Я.В., Височина А.В. Податкове планування та основи податкової оптимізації : навч. посіб. Суми : Сумський державний університет, 2021. 344 с.
7. Україна у цифрах 2018 : статистичний збірник. Відповідальний за випуск О.А. Вишневська / за редакцією І. Є. Вернера. Київ : Державна служба статистики України, 2019. 43 с.
8. Ярема Б. П. та ін. Податковий менеджмент : підручник. Львів : «Магнолія 2006», 2013. 352 с.

Навчально-методичне видання
(українською мовою)

Саєнко Олена Романівна
Варламова Ірина Сергіївна

ПОДАТКОВЕ ПЛАНУВАННЯ НА МІКРОРІВНІ

Методичні рекомендації до самостійної роботи
для здобувачів ступеня вищої освіти магістра
спеціальності «Облік і оподаткування»
освітньо-професійної програми
«Облік і аудит»

Рецензент *А.П.Кущик*
Відповідальний за випуск *Н.М.Проскуріна*
Коректор *В.В.Сьомченко*